Szovák Márton

Szapolyai-levelek Marin Sanudo naplójában[1]

A mohácsi csata közelgő ötszáz éves évfordulója alkalmából születő tanulmányok szerzői egyre gyakrabban jutnak arra a következtetésre, hogy a csata kontextualizálása és a Magyar Királyság azt követő három részre szakadásának értelmezése csak akkor lehetséges, ha a kutatások a csata napján, jobb esetben évében meghúzott kronologikus cezúrán túlra, a Szapolyai-korra is kiterjednek majd. A középkor és kora újkor fejekbe vésett 1526-os határvonala kevés forráskiadásban mutatkozik meg olyan élesen, meghökkentően és szerencsétlenül, mint az 1496 és 1533 között összeállított Marin Sanudo-napló[2] hungarika vonatkozású részeinek Wenzel Gusztáv-féle kiadásában,[3] amely 1526 augusztusa után már csak néhány fontosabb beszámolót közöl a mohácsi csatáról, holott a napló 1533 szeptemberéig folytatódik. Sanudo napi rendszerességgel vezette kortörténeti feljegyzéseit Velence városában, amelyeket a Velencei Köztársaság kiterjedt és sokrétű diplomáciai és hírszerző hálózatán keresztül érkező jelentések, dokumentumok másolataival – esetenként pedig eredeti példányaival – is kiegészített. A különleges történetírói munka jelentőségét illusztrálandó adom közre a Wenzel által nem vizsgált időszakból Szapolyai János magyar királyként kiadott missziliseit és okleveleit, melyek tartalmi összefoglalás vagy (részleges) másolat formájában kerültek a Sanudo-naplóba.[4]

Szapolyai magyar királyként folytatott külpolitikáját nemrég Kasza Péter ismertette,[5] aki négy szakaszra osztotta az uralkodó külügyi törekvéseit. Ezek közül a Sanudo-napló az első kettőről tanúskodik, vagyis részben az új uralkodó hatalma megszilárdítására irányuló kompromisszumkeresésének idejéről (1526 – 1527. július), leginkább pedig a

---

[1] A cikk az NKFIH K 128797. *XIV–XVI. századi magyar történelmi és irodalmi források Olaszország levéltáraiban és könyvtáraiban* című kutatás keretében született. Bár a szerkesztőnek köszönetet mondani túlzásnak tűnhet folyóiratcikk elején, mégis ezúton fejezem ki hálámat Szabó András Péternek, aki a Szapolyai-itinerárium összeállítása során feltárt dokumentumokkal segített, hogy szövegközléseim minél jobb minőségűek legyenek!

[2] Sanudo, 1879–1903. A napló részletesebb kultúr- és irodalomtörténeti jelentőségével doktori kutatásaim keretében foglalkozom. A beillesztett dokumentumokat és ezek kezelését az 1526. szeptembertől decemberig tartó időszak forrásai alapján ismertető közleményem az Országos Széchényi Könyvtár Bibliotheca Scientiae & Artis című sorozatának következő kötetében fog megjelenni.

[3] Wenzel, 1869–1878.

[4] A naplóban elszórva ezeken a leveleken kívül is lehetnek említések Szapolyai diplomáciai levelezéséről (pl. Sanudo, 1879–1903, vol. 55, col. 347: követjelentés Rómából a mantovai hercegnek, amelyben említik Szapolyai pápának írt levelének megérkezését), de ezek áttételes és közelebbről azonosíthatatlan volta miatt az efféle utalások közlésétől eltekintek.

[5] Kasza, 2020.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 149 2022. 01. 27. 13:14:24

Habsburg Ferdinánddal folytatott nyílt polgárháború időszakáról (1527. július – 1533 tavasza).

Az első időszakból a Velencei Köztársaság területére írt két levél maradt fenn a naplóban, melyek a kalmárállam szövetségének és barátságának elnyerését célozzák. Az első (no. 1), melyet Szapolyai a koronázása után nem sokkal keltezett, a királlyá választásról és koronázásáról tájékoztatja Andrea Gritti dózsét, akinek jóindulatát is kéri. Mindez teljesen egybevág a Kasza által a korai Szapolyai-diplomáciáról írottakkal, amelyek azonban nem tárgyalják a Velencével kialakított kapcsolatot.[6] A dokumentumot Jozefics Ferenc (Franjo Jožefić) zenggi püspök, magyar királyi követ adta át 1526. december 14-én a címzettnek első kihallgatása alkalmával, amikor előadta a mohácsi csata lefolyását és az azt követően Magyarországon történteket. A dózse pozitívan fogadta a követet.[7] A levélben Szapolyai elsősorban saját legitimitását[8] hangsúlyozza, amelyet egyrészt népe egyöntetű akaratára alapoz *(unanimi consensu omnium praelatorum et baronum totiusque nobilitatis),* másrészt a választás és a koronázás rendes, törvényes menetére *(in regem Hungariae electi sumus et more praedecessorum nostrorum, divorum Hungariae regum sacro regio diademate insigniti)*. Bár a szöveg csak másolatban maradt ránk,[9] az iratról azt is megtudjuk Sanudo naplójából, hogy papírra készült, Jožefić szabadkozott ugyanis, hogy a Magyar Királyság hiányt szenved többek közt pergamenből.[10]

A másik levelet (no. 2), amely ebben az időszakban keletkezett, Szapolyai második velencei követének, Giovanni Battista Bonzagninak az 1527-es utazását[11] megkönnyítendő írta. A levelet a címzett, Agostino Valier, az itáliai városállam uralma alatt álló dalmáciai Veglia (Krk) provizora juttatta el 1527. augusztus 22-i jelentése mellékleteként Velencébe,[12] ahol Sanudo lemásolhatta. Valier jelentése egyébként megerősíti azt a feltevést, hogy Bonzagni a váradi káptalanba került,[13] a levél átadásával megbízott embere, Ercole da Pago váradi prépostként említi. Ő szállascsinálóként tevékenykedett, egy nappal a diplomata-főpap előtt járt, aki ekkor még Szádrévben (ma: Bakar, Horvátország) tartózkodott, és egy gyors járású velencei gályát kellett volna szereznie urának, amely eljuttatja Porečig. Valier csak egy egyszerű bárkát tudott felkínálni, viszont kihasználta a lehetőséget Bonzagni érkezéséig, hogy friss értesülésekhez jusson a Magyar Királyság területéről. Jelentése szerint da Pago elmondta neki, hogy Szapolyai Budán

---

[6] Uo., 172–173. A korabeli velencei–magyar kapcsolatokra: Jászay, 1990, 224–239.

[7] Az audiencia leírását lásd Sanudo, 1879–1903, vol. 48, col. 438–439, magyar fordítása: B. Szabó–Farkas, 2020, 216–218.

[8] Pálffy, 2011, 53.

[9] A másolat kalligrafikus igényességgel készült, jóval elegánsabb vonalvezetésű Sanudo írásánál, minden valószínűség szerint nem az ő keze munkája.

[10] Sanudo, 1877–1903, vol. 43, col. 439.

[11] Velencébe 1527. augusztus 30-án érkezett (Sanudo, 1877–1903, vol. 45, col. 686), ahol – a Sanudo-napló tanúsága szerint – 1529-ig maradt. Távozásának napját nem rögzíti a napló, de már március 29-én engedélyt kért a hazatérésre (Sanudo, 1879–1903, vol. 50, col. 86), június 27-én pedig már Nándorfehérvárról írt levelet Velencébe: Sanudo, 1879–1903, vol. 51, col. 124–126.

[12] Sanudo, 1879–1903, vol. 45, coll. 670–671.

[13] Kristóf, 2018, 162.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 150 2022. 01. 27. 13:14:24

gyűjt sereget, a *Homo Negró*t (Cserni Jovánt) az új erdélyi vajda (Perényi Péter, aki ugyan részt vett a rác parasztvezér legyőzésében, de valójában Török Bálint) elfogta a Tiszánál (Tornyoson), majd fejét vették és azt elküldték a királynak.[14] Beszámolt arról is, hogy Ferdinándnak kevés katonája van, és Bécsből Csehországba készül. Végül említette a francia király követének (Antonio Rincon) „gyümölcsöző" misszióját is, aki Lengyelországba ment tovább, és kifejtette abbéli reményüket, hogy ő rendezi az ország helyzetét. Valier eljárása a levél továbbításával és da Pago kifaggatásával jól példázza a velencei területek elöljáróinak hírszerzési szerepét és módszereit, amely megalapozta a köztársaság információgazdagságát és áttételesen a Sanudo-napló forrásbőségét.

A Szapolyai János külügyeinek második szakaszát fémjelző, Habsburg Ferdinánd ellen vívott polgárháborút érinti a többi feltárt levél. Ezek közt érdemes elkülönítve tárgyalni a közvetlenül Velencébe küldött anyagokat és a közvetetten odajuttatott leveleket.

Az első, dózsének írt levél (no. 5) az első nyílt összecsapások után szűk egy évvel, 1528 májusában született, a lengyelországi Tarnówban menedéket találó Szapolyai ezúton kért segítséget Velencétől. A levelet Bonzagni követ adta át, aki maga is kapott levelet a háború részleteivel és a Velence meggyőzésére használható érvekkel (no. 6). A levelekben Szapolyai egyfelől saját szerencsétlen helyzetét igyekezett palástolni, hazai és nemzetközi támogatással hencegett, lengyelországi menekülését pedig erőgyűjtésnek állította be: „Nem azért vagyunk itt, mert ne lenne szabad hatalmunkban az ország nagy része, vagy mert akárhány akadály által gátolva nem lehetnénk ott, hanem itt nagyobb erőt készítünk elő, amelyet azokhoz az erőkhöz adhatunk hozzá, amelyeket Magyarországon bírunk."[15] Ferdinándot ugyanekkor feketíteni igyekszik, aki egyfelől nemcsak hogy nem váltotta be ígéretét, hogy addig nem koronáztatja meg magát, amíg vissza nem szerzi Jajcát, de még saját területeit sem volt képes a török portyázástól megvédeni, másfelől pedig miközben színleg a török elleni háborúra kért pénzt szövetségeseitől, követei útján békéért folyamodott a szultánhoz. Saját maga és Ferdinánd szembeállításai alkalmával azt is hangsúlyozza Szapolyai, hogy mindig nyitott volt a tárgyalásokra, még Ferdinánd testvére, a császár színe előtt is. A polgárháborúban elért sikereiről is Bonzagni útján tájékoztatta a Velencei Államot (no. 7, 8). A dózsének vagy a Velencei Köztársaságnak közvetlenül olyan horderejű, és külügyi viszonyait alapjaiban meghatározó ügyekben írt Szapolyai, mint a döntése, hogy hódolni fog a szultánnak (no. 9), illetve ennek következtében az országa visszaszerzése (no. 11). Buda 1530. évi ostromának visszaverése után is Velencének címezve írt (no. 12), a címzett megválasztásában szerepe lehet annak is, hogy a levélben kiemeli Alvise Gritti, a dózse törvénytelen fiának bátorságát és helytállását.[16]

Végül meg kell említeni a Verancsics Antal részére kiállított credentialis levelet (no. 16), akinek 1532 elején a pápánál kellett kieszközölnie a támogatást a Szapolyai–Habsburg-fegyverszünet megkötéséhez, és ha már útba esett, Velencét is hasonló jellegű támogatásra kérte. A levelek fogadtatásáról kevés információt hagyott ránk Sanudo,

---

[14] A pontosításokat illetően lásd Szakály, 1979, 235–236.

[15] Sanudo, 1879–1903, vol. 48, col. 239.

[16] Az ostrom leírását Brodarics tollából – melyben Alvise Gritti szerepe ugyancsak ki van emelve – lásd Faragó Dávid, Kasza Péter és a szerző közös, e kötetben megjelenő közleményében, 4-es szám alatt.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 151 2022. 01. 27. 13:14:24

Jožefić kihallgatása alkalmával jóindulatú fogadtatásról olvashatunk, Verancsics látogatásához viszont a „felséges dózse nem vágott […] jó képet".[17] A többi levél kapcsán Sanudo nem említi a reakciókat, de azt érdemes megjegyezni, hogy Bonzagnit még „népnyelvi, kedves szavakkal"[18] fogadta a dózse az első audienciáján. A lagúnák városába küldött levelek kronológiailag megfelelő helyen, az érkezésük, átadásuk időpontjában kerültek a naplóba.

A közvetetten, kerülő úton Velencébe jutó levelek útvonala és a *Diarii*ba kerülése több esetben felfejthető, ha nem is mindig ilyen egyszerűen. Könnyen fel lehet térképezni annak a köszönőlevélnek (no. 13) az útját, amelyben Szapolyai Pietro Zenónak, a konstantinápolyi *bailó*nak[19] ad hálát, amiért ügyét támogatta a szultán előtt. A misszilist maga Zeno továbbította Velencébe saját rejtjelezett jelentéseivel együtt 1531. október 12-én, vagyis már aznap, amikor átvette a magyar követtől.[20] Hasonlóképpen a lengyel királynak írt levél (no. 17) sorsa is pontosan megismerhető, Marcantonio Contarini velencei követ továbbította Regensburgból 1532. július 2-án,[21] ahova június 29-én érkeztek értesülések a lengyel követ részére a magyar ügyekről is.[22] A többi dokumentum, melyek közt uralkodóknak (V. Károly német-római császár és a német-római választófejedelmek) és diplomatáknak (Paolo Casali)[23] címzett leveleket, illetve egy – nem is külpolitikai tartalmú – pátenst egyaránt találunk, a velencei diplomáciai hálózat különböző csomópontjain keresztül érkeztek a *Serenissimá*ba, de útjaik mára nem nyomozhatók le. A 3-as, 4-es és 15-ös számú dokumentumoknak a köteteken belüli elhelyezkedése árulkodik arról, hogy Sanudo utólag, a napi gyűjtőmunkától elkülönült munkafázisban, a napló szövegébe be nem ágyazva helyezte el ezeket. A 15-ös ugyanis az 56. kötet legvégére,[24] a 3-as és a 4-es pedig az 1529. májusi bejegyzések végére kerültek, mivel a két levél szövegét egy ebben az évben kinyomtatott röplapról[25] másolta Sanudo.

Szapolyai nyugat felé irányuló politikai kommunikációjának kulcselemei a levelek alapján világosan látszanak. A Szapolyai-család mint királyi dinasztia imázsépítése János rokonainak a Magyar Királyság érdekében hozott áldozataira alapszik, ezek a jegyek elsősorban a korai, legitimációt célzó levelekben figyelhetőek meg, például a 3-as számúban, amelyben a levélíró felsorolja nagybátyja, Imre, apja, István, testvére, György és önmaga, János az ország megtartására irányuló küzdelmeit, mind az oszmánok, mind a

---

[17] Sanudo, 1879–1903, vol. 55, col. 343.

[18] Sanudo, 1879–1903, vol. 45, col. 693.

[19] A Velencei Köztársaság keleti gyarmatain működő egyes állandó képviselők, elöljárók címe (Pl. Konstantinápolyban, Korfun, Durazzóban, Negropontéban). Egyszerre láttak el a modern értelemben vett követi és konzuli feladatokat. Dursteler, 2013, passim; Bárány et al., 2020, 80.

[20] Sanudo, 1879–1903, vol. 55, col. 182.

[21] Contarini jelentése: Sanudo, 1879–1903, vol. 56, col. 560–562.

[22] Sanudo, 1879–1903, vol. 56, coll. 581–582.

[23] A Casali diplomatacsalád tagja, VII. Kelemen titkos kamarása Róma kifosztásának (1527) idején, majd nunciusa VIII. Henrikhez. 1531 decemberében Angliában hunyt el.

[24] Ez a másolat sem Sanudo munkája, az ő írásánál átláthatóbb, humanista kurzív stílusú írás.

[25] *Literae sereniss. principis d. Iohannis, regis Hungariae ad principes imperii et ad Carolvm caesarem declarantes iura ipsius et iniurias sibi illatas per Ferdinandvm, regem Bohemiae cum protestatione,* hely és nyomdász nélkül, 1529.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 152 2022. 01. 27. 13:14:24

Habsburgok ellen. Ezenkívül a Zsigmond lengyel királyhoz fűződő rokonságát is többször hangsúlyozza. Bár rokoni szálak nem kapcsolták a nagy elődhöz, Hunyadi Mátyáshoz, Szapolyai rendszeresen utal arra, hogy az ő országlását akarja folytatni, ezt több követe útján jelezte Velencében is.[26] Emellett olyan egyetemes értékek őrzőjeként és megtartójaként tüntette fel magát, mint az általános közjó és a kereszténység java, elkötelezett kereszténységét esetenként bibliai utalások is kifejezik (no. 15). Továbbá a kárára Ferdinánd által elkövetett sérelmeket, követei letartóztatását a nemzetközi jog *(ius omnium gentium)* alapján is kifogásolta.

A Magyar Nemzeti Levéltár Mohács utáni (1526–1570) anyagának darabszintű feldolgozása, mely a Reformáció 500 projekt keretében zajlott,[27] komoly lökést adott a korszak iratanyagának megismeréséhez, ám Szapolyai Jánostól érthető okokból csak belügyi iratok találhatók az adatbázisban. Bár nem kizárt, hogy az alább közölt dokumentumok más levéltárakban és gyűjteményekben előforduljanak – sőt, adott esetben ez biztos –, Sanudo naplójában koncentráltan olvashatók, és, ami fontosabb, olyan történetírói keretbe ágyazva, amely a dokumentumok fogadtatásáról és a címzetteken túlmutató terjedéséről is tanúskodik.

Szövegközlési elvek

A rendelkezésemre álló kézirat alapján a szövegközlés egyetlen célja a Sanudo-féle szövegváltozatok hű visszaadása pusztán az értelmezés megkönnyítéséhez szükséges beavatkozásokkal. Ahogy a bevezető sorokban már utaltam rá, az alább közölt szövegek az eredeti Szapolyai-levelek részben eredeti nyelvű (részleges) másolatai, részben velencei népnyelvi (a továbbiakban egyszerűen olasz) összefoglalásai vagy említései. A különböző nyelvű és formájú szövegek természetesen különböző filológiai módszereket kívánnak meg a közlés során, terjedelmi különbségeik pedig a regesztázás jellegére is kihatnak. A latin másolatokat, illetve a 7-es számú, hosszabb olasz összefoglalást csak regeszta formájában magyarítom, a rövidebb olasz összefoglalókat viszont teljes fordításban közlöm.

A központozást, az egybe- és különírást, valamint a kis- és nagybetűk használatát mindkét nyelv saját nyelvtana szerint jelöletlenül egységesítem, ideértve a tisztelgő megszólításokat, titulatúrákat is. A rövidítéseket mindkét nyelven jelöletlenül feloldom. A latin szövegeket a humanista átírás szerint közlöm, az olasz népnyelvűeket pedig betűhíven, az i/j alternáció egységesítésétől eltekintve.

Az eredeti dokumentumok szövegéhez Sanudo által fűzött címeket, interpolációkat csúcsos zárójelben közlöm. A szöveg értelmét érintő változtatások esetében a kéziratban olvasható szövegváltozatot lábjegyzetben tüntetem fel. A szükségesnek érzett betoldásokat szögletes zárójelben hozom, a szándékosan nem közölt szövegrészeket [...] jellel jelzem.

---

[26] Franjo Jožefić szóban kommunikálta ezt (Sanudo, 1877–1903, vol. 43, col. 439.), a Bonzagninak szóló utasítások közt (no. 7) pedig írásban is megjelenik.

[27] https://adatbazisokonline.hu/adatbazis/reformacio-kora-mnl-ol-1526-1570. (Utolsó letöltés: 2021. augusztus 19.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 153 2022. 01. 27. 13:14:24

Források

1.

I. János magyar király Andrea Grittinek

Székesfehérvár, 1526. november 16.

[1] Tájékoztatja a velencei dózsét, hogy a mohácsi vereség és II. Lajos magyar és cseh király halála után minden főpap és báró, valamint a teljes nemesség egyhangúan királlyá választotta és a Szent Koronával megkoronázta. [2] A Velencei Köztársasággal kialakított baráti és jószomszédi viszonyt fenntartani és erősíteni fogja.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 271 (=9258), fol. 253r. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 43, coll. 441–442. Regeszta: Óváry 1894, 7, no. 13, Valentinelli 1864–1866, II, 303, no. 896.

Illustrissimo principi et domino, domino Andreae Gritti,[28] duci Venetiarum, amico et vicino nostro carissimo Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae, marchio Moraviae, Lusatiae et dux Slesiae etc. salutem et prosperorum successuum continuum incrementum! Illustrissime princeps, amice et vicine noster carissime! [1] Postquam Deo maximo placuit, ut post novissime acceptam cladem[29] hoc regnum nostrum Hungariae quasi postliminio respiraret, visum fuit dominis praelatis, baronibus et toti nobilitati regni nostri, ut in civitate nostra Alba Regali[30] omnium ordinum conventus fieret consultantium, quid deinceps serenissimo olim domino nostro, domino Ludovico,[31] regi Hungariae et Bohemiae et caetera vita decedente[32] mature opus esset facto, quo status regni ordinaretur componereturque. Quo, dum ad condictum diem conventum esset, ex Dei clementia unanimi consensu omnium praelatorum et baronum totiusque nobilitatis uno voto in regem Hungariae electi sumus et more praedecessorum nostrorum, divorum Hungariae regum[33] sacro regio diademate insigniti. [2] Quod credimus illustrissimae quoque dominationi vestrae haud ingratum futurum, nam illustrissima dominatio vestra erga regna nostra et praedecessores nostros sinceram semper amicitiam et bonam vicinitatem observavit coluitque, qui vicissim illam et praedecessores suos omni amicitiae vicinitatisque officio prosecuti fuerunt. Nos quoque huius sublimationis nostrae felix auspicium cum illustrissima dominatione vestra participare volentes dabimus omnem operam, ut in

[28] Andrea Gritti (1455–1538) velencei dózse (1523–1538).
[29] Mohácsi csata (1526. augusztus 29.).
[30] Székesfehérvár, H.
[31] Jagelló II. Lajos (1506–1526) magyar király (1516–1526), aki a levél írása előtt bő két hónappal, a mohácsi csatát követően lelte halálát.
[32] A kéziratban: *decedenti*.
[33] A kéziratban: *regnum*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 154 2022. 01. 27. 13:14:24

conservando amicitiae et bonae vicinitatis foedere non praedecessores solum nostros aequare, verum superare etiam valeamus. Deus optimus maximus conservet illustrissimam dominationem vestram semper felicem, cui nos nostramque amicitiam commendamus. Datum in civitate nostra Alba Regali, sexto decimo die mensis Novembris, anno Domini millesimo quingentesimo vigesimo sexto.
Ioannes rex manu propria

2.

I. János magyar király Agostino Valiernek

Buda, 1527. július 25.

[1] Kéri Valiert, hogy a Velencei Köztársasághoz küldött követét, Giovanni Battista Bonzagni váradi prépostot, királyi titkárt és tanácsost minden szükségében segítse, és tegye lehetővé, hogy gyorsan és biztonságosan Velencébe jusson, onnan pedig rendszeresen jelentéseket küldhessen. [2] Minderről tájékoztassa Frangepán Bernát grófot.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 273 (=9260), fol. 449r–v. (másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 45, col. 671. Regeszta: Óváry 1894, 11, no. 35, Valentinelli 1864–1866, II, 305, no. 901.

<Copia di la lettera dil ditto re di Hongaria>
Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., necnon marchio Moraviae ac Lusatiae et utriusque Slaesiae dux etc. Magnifice nobis sincere dilecte![34] [1] Mittimus ad illustrissimum dominium Venetum hunc fidelem nostrum, reverendum Ioannem Baptistam Bonzagnum, utriusque iuris doctorem, praepositum Varadinensem, secretarium, consiliarium et oratorem nostrum.[35] Rogamus igitur vestram amicitiam, ut eum in omnibus, in quibus vestro auxilio indigeret, commendatum habere velitis, et maxime, ut possit tuto et celeriter pervenire Venetias[36] et inde frequenter ad nos litteras mittere. [2] Qua rogamus, ut opera vestra deferantur ad fidelem nostrum, spectabilem et magnificum comitem, Bernardinum de Frangepan.[37] Quo nobis nihil potest vestra amicitia facere gratius et ad res nostras accomodatius, quod ei omni benevolentiae genere respondere studebimus. Datum Budae, XXV[a] die mensis Iulii anno Domini 1527°.

---

[34] Agostino Valier Veglia elöljárója *(provveditore),* tevékenysége a Sanudo-napló alapján 1527. április–augusztus közt adatolható.

[35] Giovanni Battista Bonzagni (?–1537 előtt) Estei Hippolit udvarához tartozó itáliai főpap, aki az egri püspökséget irányította kormányzóként (1512–1520), majd *custos* és *generalis vicarius*ként (1521–1525). Később Szapolyai János diplomatája, pályájára: Kristóf, 2018. Váradi prépostként eddig kizárólag egy 1529-es adat állt róla rendelkezésre.

[36] Velence (Venezia), Velencei Köztársaság (ma: I).

[37] Frangepán Bernát gróf (1453–1529) Szapolyai János támogatója, horvát főúr.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 155 2022. 01. 27. 13:14:24

<Subscripta in medio litterarum:> Ioannes rex manu propria
<A tergo:> Magnifico provisori insulae Vegliae,[38] amico nobis sincere dilecto

3.

I. János magyar király a német-római választófejedelmekhez, fejedelmekhez és rendekhez

Tarnów, 1528. április 13.[39]

[1] Tájékoztatja a címzetteket, hogy a mohácsi vereség és II. Lajos magyar király halála után három, Habsburg Ferdinándhoz pártolt személy kivételével a teljes magyar nemesség királlyá választotta és koronázta. [2] Ezután megtudta, hogy Ferdinánd fegyverrel tört az országra és Pozsonyban királlyá választatta magát. Bár ereje engedte volna, mégsem állt ellen neki, nehogy keresztény keresztény ellen harcoljon. [3] Inkább követeket menesztett ez ügyben VII. Kelemen pápához, I. Ferenc francia, VIII. Henrik angol és I. Zsigmond lengyel királyhoz. Utóbbi Szapolyai tudta nélkül követet küldött Ferdinándhoz, hogy békességre és a török elleni közös fellépésre intse, ám ő fenntartotta, hogy jogszerűen küzd a magyar trónért. Viszont sikerült meggyőzni, hogy vegyen részt az Olmützbe tervezett tárgyaláson, ennek hallatára Szapolyai is eleget tett a lengyel király ez irányú kérésének. [4] Elküldte eközben követeit a birodalmi rendekhez is, hogy jelentsék a jogtalanságokat és kérjék, ne támogassák Ferdinándot, továbbá hogy nyilvánítsák ki, kész magát a Ferdinánddal folyó ügyben ítéletüknek alávetni. Innen a követek spanyol területre mentek tovább V. Károly császárhoz, de amint az ő fennhatósága alá értek, feltartóztatták és bántalmazták őket a ius gentium *szokásai ellenére. [5] Szapolyai mégis Olmützbe küldte a megbeszélt időre megbízottait, akik készek voltak bármilyen egyenlő és jogos feltétellel inkább megegyezni, mint háborúra kelni, Ferdinánd követei viszont egyenlőtlen feltételeket ajánlottak, ezért dolguk végezetlenül kellett távozniuk. [6] Ferdinánd eközben különböző módszerekkel magához csalta Szapolyai híveit. [7] Szapolyai Ferdinánd harcának jogtalansága ellenére tartózkodik a keresztény vér ontásától, amíg a birodalmi rendek sem ismerik el ellenfele vérontását jogosnak. [7*] Ferdinánd a háborúval talán dédapja, III. Frigyes és nagyapja, I. Miksa kudarcait akarja kompenzálni, akikkel szemben a Szapolyaiak – előbbivel Imre, mindkettővel István, utóbbival pedig maga, János is – mindig megvédték az országot, de honfitársai árulásai ellen János nem tud védekezni. [8] Eddig tűrte a jog-*

[38] Veglia, Velencei Köztársaság (ma: Krk, HR).

[39] Az 1528. április 8-án ugyanezen címzetteknek írt levél bővített változata, amelynek kézirata: EFK, Y. IV. 55, 34v–35v (a továbbiakban: Báchy-formulárium), kiadása: Pray, 1806, 332–343. Az utólag betoldott hosszabb szövegrészeket csillagozott számmal jelöltem, a rövidebb érdemi módosításokat lábjegyzetben tüntettem fel. Az április 13-i levél további változatai, melyek szövege eltér a Sanudo által is lemásolt röplaptól: Pray, 1770, 194–198 (Bethlen Farkas munkája nyomán), Bethlen, 1782, 129–140, Katona, 1794, 347–356 (Bethlen, 1782 alapján), EK Kaprinai-gyűjtemény, B-sorozat, vol. 11, 211–217, no. 158 (18. sz.-i kéziratos másolat).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 156 2022. 01. 27. 13:14:24

talanságokat, de nem gondolja, hogy bármely kereszténynek ilyeneket tűrnie kellene, ezért levélben tiltakozik. Már jelezte, hogy inkább fogad el egyenlő feltételeket és bármilyen választott bíró ítéletét, mint hogy a kereszténységet polgárháborúba taszítsa. [9] Ami az uralma megvédésére szükséges lesz, azt meg fogja próbálni, ha pedig ebből a kereszténység valamilyen kárt szenved, a címzetteket hívja tanúnak, hogy annak nem ő, hanem Ferdinánd lesz az oka. [10] Felemlegeti, hogy Ferdinánd [10] rokonát, II. Lajost sem segítette meg a végveszélyben, hanem a Magyar Királyságnak szánt birodalmi segélyt Itália feldúlására fordította. Eközben Szapolyai elküldte György testvérét háromezer katonával és felszereléssel, és ő maga is készen állt, de Lajos követei visszatartották. Ferdinánd ezután írásban is megerősítve esküdött, hogy addig nem foglalja el a trónt, amíg Nándorfehérvárat és a többi, a törökök által elfoglalt várat vissza nem foglalja, de nem tartotta meg esküjét, sőt [11] amikor a törökök Budáig törtek, ő Székesfehérvár környéki táborából tűzzel-vassal pusztított. Jajca várkapitányát ígéreteivel megrontotta, így pedig a várat a török kezére jutni hagyta, holott Mátyás sok keresztény vér árán szerezte vissza, [11*] Szapolyai Imre pedig kemény ostrom ellen védte meg, [12] majd ezt követően is minden magyar király évi 100 000 aranyat áldozott a fenntartására. Ő maga is felismerte a vár fontosságát, és zálogba adott magánvagyonából egy várat a jajcai kapitánynak ösztönzésül, [12*] és a legvégsőkre is kész lett volna a vár megőrzésére, ha Ferdinánd nem akadályozza meg ebben. [13] De Ferdinánd mégis ily módon kezdte az országlását, [13*] aki most újra a birodalom és a választófejedelmek segítségéért folyamodik. Ezért Szapolyai tájékoztatja a címzetteket, hogy más szándékai vannak: V. Károly megsegítése Itáliában és a küzdelem megújítása Szapolyai ellen. [14] Mindezek fényében kéri a címzetteket, úgy cselekedjenek, hogy a kereszténység kárt ne szenvedjen.*

Forrásszöveg: *Literae sereniss. principis d. Iohannis, regis Hungariae ad principes imperii et ad Carolvm caesarem declarantes iura ipsius et iniurias sibi illatas per Ferdinandvm, regem Bohemiae cum protestatione,* hely és nyomdász nélkül, 1529 (RMK III. 275.),[40] 1r–6r. Kéziratos másolat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 278 (=9265), fol. 262r–264v. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 50, col. 401–406. Regeszta: Valentinelli 1864–1866, II, 307, no. 905.

Litterae[41] serenissimi principis, domini Ioannis, regis Hungariae ad principes imperii et ad Carolum caesarem[42] declarantes iura ipsius et iniurias sibi illatas per Ferdinandum, regem Bohemiae[43] cum protestatione, anno 1529° mense Aprili

Epistola serenissimi principis, domini Ioannis, regis Hungarie ad principes imperii

Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., necnon marchio Moraviae ac Lusatiae et dux utriusque Slesiae etc. reverendissimis ac reverendis,

[40] Szabó, 1896, no. 275, fizikai példánya: OSZK RNYT, RMK III. 275.
[41] RMK III. 275: *literae*.
[42] Habsburg V. Károly (1500–1558) római király, majd német-római császár (1519–1556).
[43] Habsburg I. Ferdinánd (1503–1564), osztrák főherceg (1521–1564), cseh és magyar király (1526–1564), német-római császár (1556–1564).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 157 2022. 01. 27. 13:14:24

illustrissimis et illustribus, spectabilibus et magnificis dominis electoribus ac aliis principibus et statibus utriusque ordinis Sacri Romani Imperii[44] in proximo conventu Ratisponensi[45] constitutis, amicis nostris carissimis salutem et prosperorum successuum incrementum! Reverendissimi[46] ac reverendi, illustrissimi ac illustres spectabilesque et magnifici nostri amici carissimi![47] [1] Optime constare apud dominationes vestras credimus, quemadmodum post acceptam illam calamitosam ac memorabilem cladem Turcicam,[48] in qua serenissimus dominus, rex Ludovicus,[49] dominus et praedecessor noster felicis memoriae cum multis praelatis, baronibus et nobilitatis Hungaricae magna parte fratreque nostro, germano carissimo[50] pro fide ac religione Christiana honesta morte occubuit, uno voto ac suffragio totius nationis Hungaricae tribus dumtaxat exceptis, quos egestas rei familiaris ac odium et privatae utilitatis spes a vera via veroque patriae amore in factionem Ferdinandi, regis Bohemiae transversos egit, iuxta morem et antiquam consuetudinem ipsius regni Hungariae[51] in regem fuerimus electi atque coronati.[52] Quo rite et legitime – ut solet[53] – peracto, cum dies noctesque id ageremus, ut illam afflictam patriam possemus ab hoste defendere et amissa temporibus superioribus recuperare rebusque regni nostri ita consulere, ut et vos et reliquus Christianus populus sicuti annis ab hinc centum et quinquaginta, ita et deinceps nostri sanguinis protectione in pace et tranquillitate viveretis. [2] Ecce affertur ad nos Ferdinandum ipsum contra ius fasque regnum nostrum armata et hostili manu invasisse, civitates quasdam nostrae dicionis suas fecisse, et per illos, quos praetulimus, factionis suae ministros Posonii[54] in regem se eligi procurasse.[55] Nos ea res non mediocri admiratione affecit, videbamus enim miseram nationem nostram ab eo iri perditum, a quo defendi et protegi debebat, et quamvis[56] tunc facillime eius conatibus resistere poteramus, erant enim vires nostrae eius viribus superiores, visum tamen nobis fuit alienum esse ab institutis Christianis reliquias eius gentis,[57] quae pro fide publica tot annos bella gessit, in sanguinem Christianum armare. [3] Conquesti sumus hac de re per oratores nostros apud sanctissimum dominum nostrum Clementem papam

---

[44] A kéziratban: *imperio*.
[45] Regensburg, Német-római Birodalom (ma: D).
[46] A kéziratban: *reverendissimis*.
[47] A kéziratban: *charissimis*.
[48] Mohácsi csata.
[49] Jagelló II. Lajos.
[50] Szapolyai György szepesi gróf (1495–1526), a mohácsi csatában esett el.
[51] A Báchy-formuláriumból hiányzik a *iuxta morem … regni Hungariae* rész, amely Szapolyai legitim uralkodását hangsúlyozza.
[52] Báchy-formulárium: *electi atque coronati* helyett *declarati* (34v), a változtatás a legitimitást sugározza.
[53] A Báchy-formuláriumból hiányzik ez a betoldás, amely ugyancsak a legitimitást sugározza.
[54] Pozsony, Magyar Királyság (ma: Bratislava, SK), ahol 1526. november 17-én az országgyűlés Ferdinándot magyar királlyá választotta.
[55] Báchy-formulárium: *se eligi procurasse* helyett *esse electum* (34v), a változtatás Ferdinánd erőfeszítéseit helyezi előtérbe a választók akaratával szemben.
[56] A kéziratban: *quis*.
[57] A Báchy-formulárium alapján, a kéziratban: *reliquas eius gentes*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 158 2022. 01. 27. 13:14:24

septimum[58] et apud serenissimos dominos Franciscum, regem Franciae Christianissimum,[59] Henricum, regem Angliae, defensorem fidei catholicae[60] et Sigismundum, Poloniae regem, patrem nostrum carissimum,[61] qui, ut est reipublicae Christianae pacisque et concordiae amator, egit – insciis[62] nobis – per legatos suos apud Ferdinandum, quo a lacessendo regna nostra desisteret, neque hosti potentissimo tempore difficillimo iis contentionibus in dicionem Christianam eam viam aperiret, quae aut ab ipso postea aut a potentioribus claudi nequiret, sed daret potius operam, ut coniunctis viribus communibus periculis una nobiscum occurreret. Ad haec Ferdinandus[63] cum iure agere se respondisset, fuit ab eodem oratore persuasus, ut ad diem et locum constitutum et nostri et ipsius serenissimi domini regis Poloniae legati cum mandatis convenirent, hancque discordiam, quibus possent[64] condicionibus, componerent. Quae nobis nuntiata, etsi admonebant iura, quae Ferdinandus iactabat, nullius esse momenti, ne tamen spernere iustitiam et condiciones pacis contemnere videremur,[65] parendum voluntati eiusdem serenissimi domini, regis Poloniae duximus. [4] Miseramus interea ad dominationes vestras oratores nostros, qui hanc iniuriam nobis illatam apud ipsas edocerent rogatasque nostro nomine haberent, ne Ferdinando, iniusto regni nostri impetitori contra nos suppetias ferrent, nosque iudicium eius causae, quaecumque cum Ferdinando discordes haberet, vel dominationibus vestris adiudicantibus libenter velle subire declararent. Deinde recta ad caesaream maiestatem in Hispanias proficisceretur,[66] qui, cum in illius dicionem pervenissent, contra ius omnium gentium[67] violati atque detenti illuc, quo missi erant, proficisci nequiverunt. [5] Nos vero neque hac tanta iniuria a recta ratione abducti ad constitutum diem, prout serenissimo domino nostro regi Poloniae placuerat, legatos nostros Olomontium[68] misimus, qui etsi omnes aequas condiciones acceptare potius, quam hoc incendium in populo Christiano excitare ex mandatis nostris erant parati, cum tamen Ferdinandi

---

[58] VII. Kelemen (Giulio de' Medici, 1478–1534) római pápa (1523–1534). A Báchy-formuláriumban nem szerepel.

[59] Valois I. Ferenc (1494–1547) francia király (1515–1547). A Báchy-formuláriumban nem szerepel.

[60] Tudor VIII. Henrik (1491–1547) angol király (1509–1547). A Báchy-formuláriumban nem szerepel.

[61] Jagelló I. Zsigmond (1467–1548) lengyel király (1506–1548), Szapolyai János sógora.

[62] A kéziratban: *ut sciis*.

[63] A kéziratban: *Ferdinandum*.

[64] A kéziratban: *posset*.

[65] A Báchy-formuláriumban e tagmondat előtt szerepel az 1505-ös rákosi végzésre utaló szövegrész: *iure iurando enim a natione Hungarica dudum erat cautum et sancitum, ne quis regem alienigenam in Hungariam induceret* (34v–35r). A tagmondat után a következő szövegrészt hagyták el: *neve sanguis Christianus mutuis caedibus funderetur* (35r).

[66] A kéziratban: *proficisceretur*. A Báchy-formuláriumból hiányzik a mondat első része.

[67] A *ius gentium,* a népek joga az ókori Róma jogrendjétől kezdve biztosított olyan alapvető, minden nép számára magától értetődő jogi univerzálékat, mint a követek küldésével és fogadásával kapcsolatos szabályok, így sérthetetlenségük is: Bárány et al., 2020, 21.

[68] Olmütz, Morva Őrgrófság (ma: Olomouc, CZ), ahova I. Zsigmond 1527 tavaszára meghívta Ferdinánd és Szapolyai képviselőit, hogy a Magyar Királyság ügyét békésen rendezzék.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 159 2022. 01. 27. 13:14:24

oratores omnia iniqua proponerent,[69] fuerunt coacti re infecta illinc[70] ad nos redire. [6] Sub iis interim induciis Ferdinandus summa ope nisus fuit plerosque primores regni nostri et illos praesertim, quos ob nostra beneficia fideliores nobis esse putabat, partim prece, partim pretio, minis et terroribus[71] tentare, qui[72] tot promissis, quae sine modo, sine modestia iactabantur, expugnati nostrique beneficii ac sui multoties nobis praestiti iuramenti immemores fidem fregerunt,[73] quorum perfidia et proditio suo tempore poenas dabunt.[74] [7] Uti vero interdum apud dominationes vestras animum nostrum testatum faciamus, cum id nobis per oratores non liceat, quod iure omnium gentium barbaris etiam nationibus licet, voluimus has litteras nostras ad ipsas dare, ex quibus eaedem[75] cognoscant, quam iniusto[76] bello Ferdinandus nobiscum certandum sumpserit, et quam magnis iniuriis ab eo lacessiti Christianum sanguinem hactenus fundere recusaverimus, nisi eum dominationes vestrae iuris habere aliquid existimant, qui iure agere semper recusaverit, et illi defensionem populi Christiani cordi esse putant, qui noctes diesque Christianum sanguinem et sitit et fundit [7*] volens fortassis emendare turpes successus expeditionum Frederici atavi[77] et avi Maximiliani,[78] quas pro subicienda sibi Hungaria susceperant. Quorum alterum et coronatum iam et diadema regni in manibus habentem Emericus, patruus noster, regni gubernator felicissime regno Hungariae[79] expulit et coronam recuperavit, utrumque autem Stephanus genitor noster, comes Scepusiensis, regni Hungariae palatinus ac exercitus imperator[80] auspiciis divi Mathiae regis[81] ex citeriore Austria[82] propulit, Viennamque[83] et ducatum Austriae felicissimo regi parere fecit, nosque nondum adolescentiam egressi Maximilianum Hungariae inferre arma conantem coegimus intra suos limites se

---

[69] A Báchy-formuláriumban *iniqua proponerent* helyett *praeter regni gubernationem dominum suum abnuere affirmarent* (35r).

[70] A kéziratban: *illic*.

[71] A kéziratban: *pretio et terroribus*.

[72] A Báchy-formuláriumban ide beszúrva: *ut sunt ingenia humana ad vitia prona ac proclivia* (35r).

[73] A kéziratban: *fragerunt*.

[74] RMK III. 275-ben és a kéziratban: *dabit*. A Báchy-formuláriumban a tagmondat helyett *quorum perfidia et proditione multum iactati tandem ex finibus regni nostri cedere, ad limitesque Poloniae venire sumus coacti, non quia in regno nostro locus nobis nullus omnino esset relictus, sed ut tuti ab insidiis domesticorum proditorum res nostras in loco securo iam tandem componeremus* (35r). Vö. no. 5, [5] szakasz!

[75] A kéziratban: *eadem*.

[76] A kéziratban: *iusto*.

[77] Habsburg III. Frigyes (1415–1493) német-római császár (1452–1493), aki V. László magyar király gyámjaként igyekezett hatalmat szerezni a Magyar Királyság felett. V. Károly és I. Ferdinánd dédapja.

[78] Habsburg I. Miksa (1459–1519) római király, majd német-római császár (1486–1519), aki I. Mátyás magyar király halála után annak osztrák hódításait visszafoglalta és a Magyar Királyság területére is benyomult. V. Károly és I. Ferdinánd nagyapja.

[79] Szapolyai Imre (1430-as évek – 1487) nádor (1486–1487), aki részt vett a Szent Korona visszaszerzésére irányuló tárgyalásokon is 1463-ban. Szapolyai János nagybátyja. Személyére: Neumann, 2020, 17–24.

[80] Szapolyai István (1440 körül–1499) nádor (1492–1499), I. Mátyás hadvezéreként részt vett osztrák hódításaiban. Szapolyai János apja. Személyére: Neumann, 2020, 25–29.

[81] Hunyadi I. Mátyás (1443–1490) magyar király (1458–1490).

[82] RMK III. 275-ben: *citeriori Austria,* a kéziratban: *citeriori Austriae*.

[83] Bécs, Osztrák Hercegség (ma: Wien, A).

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 160 2022. 01. 27. 13:14:25

continere. Hunc quoque hostem nostrum iamdiu – Deo duce – resipiscere fecissemus, si armis tantum et non proditionibus certaret nobiscum. [8] Utique hanc iniuriam hactenus, ut potuimus, patienter et aequo animo tulimus, sed dominationes vestrae identidem animo revolvant,[84] quam sit acerbum non nostrae solum, verum etiam mediocris condicionis hominibus ex alto loco – iniuste praesertim – ad imum prolabi et ex regia ad privatam condicionem redigi. Non arbitramur profecto Christianorum quemquam tanta praeditum patientia posse reperiri, qui tot iniuriis provocatus – unde posset – auxilium sibi petendum non putaret, neque enim iniusta iniuria alia animi aegritudo hominem[85] ad vindictam magis incitat,[86] protestamur igitur his litteris nostris. Nos et initio regni nostri et nunc omnes[87] aequas condiciones subire causamque discordiae nostrae cuiusvis probi iudicis arbitrio potius fuisse paratos submittere, quam in Christianum populum arma civilia sumere, apud dominationes vestras profitemur. [9] Cumque ea nobis parum profutura esse videamus, si quid, quo nos ab huius inimici impetitione tueamur, attentaverimus, etiamsi ex nostra digladiatione respublica Christiana aliquid detrimenti patietur,[88] dominationes vestras in theatro orbis terrae testes facimus eorum non nos, qui omnia extrema et experti et passi sumus, sed illum ipsum, qui suo non contentus alienum regnum per fraudem et hominum perfidiam expugnandum venit, causam esse. [10] Sed dominationes vestras audivisse arbitramur, licet omnia per Ferdinandum praeter prospera in Hungaria aut scribi aut nuntiari sint prohibita, et omnes viae ad alia regna saeptae et obsessae custodiantur, hic bonus Christianae libertatis assertor, quam bonam operam iactantiae suae in Hungaria navaverit, [10*] qui serenissimo ipsi domino, Ludovico regi, sororio et cognato suo extremo discrimini se contra caesarem Turcarum[89] exponenti in ipsis fere limitibus Austriae non militem, non machinas, non denique ullum subsidium – quamvis magnis pulsatus precibus – praestitit, inhians praetensae successioni in regnum[90] Hungariae, immo subsidium, quod tunc Sacrum Imperium regi Hungariae destinaverat, is bonus princeps in Italiam vastandam[91] miserat. Cum[92] tamen nos fratrem nostrum[93] tribus circiter milibus militum ex nostro patrimonio et alio apparatu bellico, qui ibi periit, ad expeditionem misissemus, nos quoque semper parati principi nostro et patriae succurrere, tunc quoque per nosmet ipsos adfuissemus, si per nuntios suae maiestatis in Transylvania retenti non fuissemus. Iure iurando autem Ferdinandus Hungariae se

[84] A Báchy-formuláriumban a mondat elé szúrva: *Consideravimus enim rerum humanarum condicionem esse mutuam et ea nobis evenisse quae hominibus possunt evenire* (35r).
[85] A kéziratban: *hominum*.
[86] A Báchy-formuláriumban e tagmondat előtt: *nihil enim iniusta iniuria difficillius toleratur* (35r).
[87] RMK III. 275-ben: *omneis*.
[88] A Báchy-formuláriumban az utolsó tagmondat helyett: *etiam si rebus Christianis gravia essent et periculosa* (35r).
[89] I. Szulejmán (1494–1566) oszmán szultán (1520–1566).
[90] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, RMK III. 275-ben és a kéziratban: *regum*.
[91] A kéziratban: *vastanda*.
[92] A kéziratban: *non*.
[93] Szapolyai György.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 161 2022. 01. 27. 13:14:25

obstrinxerat[94] numquam suscepturum regni Hungariae gubernacula, nisi prius Nandoralbam, sive Belgradum[95] et alia castra a Turcis intercepta recuperaret, quod iuramentum litteris firmatum numquam servavit. Nam id non modo non praestitit, [11] sed sub ipso expeditionis suae tempore (Turcae pene Budam usque venerunt) septem enim miliaribus ab Alba Regali, scilicet civitate nostra,[96] penes quam ipse castra habebat,[97] omnia ferro ac flamma vastarunt et praeda omni fariam ingenti cum voluerunt, nullo persequente, sunt reversi. Arcem autem Jaiiczam,[98] cuius praefectos[99] magnis pollicitis corruperat, et a fide nobis praestita seduxerat, quae caput regni Bosnae est,[100] in toto orbe Christiano nominatissimam[101] cum aliquot aliis arcibus finitimis turpiter ac ignominiose in manus Turcarum devenire permisit. Haec fuit illa arx, quam serenissimus et vigilantissimus princeps, dominus, rex Mathias multa Christiani sanguinis effusione a Turcis in dicionem suam redegerat,[102] [11*] et quam postea idem Emericus de Zapolija,[103] palatinus regni Hungariae, patruus noster gravem et asperam perpessus obsidionem ab eiisdem Turcis tutatus est, [12] cui ab omnibus, qui postea fuerunt, regibus Hungariae tanta cura atque impensa adhibita est, ut centum millia aureorum in eius conservationem quotannis impendere non dubitaverit. Nos quoque praeterita aestate, cum cerneremus ea pericula, quae illa amissa non Hungariae solum, sed etiam toti Germaniae evenire possent, dederamus unam arcem[104] ex patrimonio nostro praefectis Jaiiczensibus in pignus, ne a tanto tempore tot cruoris Christiani tantaque impensarum iactura, defensa ac conservata arx nostro tempore in hostium potestatem deveniret, [12*] et, si[105] in regno nostro hic communis boni hostis et turbator conatus nostros non impedisset, omnia profecto extrema potius pati maluissemus, quam hoc, quod unum iam Christianitati supererat, propugnaculum in hostium dicionem cedere permisissemus.[106] [13] Sed Ferdinandus, dum feriatus geniales agit dies, hoc principium expeditionis suae[107] reipublicae Christianae dedit,

---

[94] A kéziratban: *abstrinxerat*.
[95] Nándorfehérvár, 1521 óta török kézen (ma: Beograd, SRB).
[96] Székesfehérvár.
[97] A Báchy-formuláriumban *sed sub … castra habebat* helyett: *sub ipso enim tempore funestae et ominosae coronationis suae Turci pene Budam usque venerunt nam septem milliaribus ab ea civitate* (35v).
[98] A Báchy-formulárium alapján javítva (35v), RMK III. 275-ben és a kéziratban: *Jaiicza*. Jajca, 1463 óta, amikor I. Mátyás foglalta el a töröktől, a Magyar Királyság része (ma: Jajce, BIH).
[99] Habardanecz János jajcai udvarbíró 1525-től, a vár elestekor gyógykezelésen távol: Barta, 1996, 45–46.
[100] A Báchy-formuláriumból hiányzik a *cuius praefectos … Bosnae est* rész.
[101] A Báchy-formulárium alapján javítva (35v), RMK III. 275-ben és a kéziratban: *nominatissima*.
[102] Jajca 1463-as visszafoglalása. Thallóczy, 1915, LXLV–CV.
[103] A kéziratban: *Zapolisa*.
[104] A Pozsega megyei Kővár váráról van szó, amely a Szapolyai-család egyetlen környékbeli vára (ma: Kamenski Vučjak, HR mellett). A várat 1528-ban I. Ferdinánd Habardanecz Jánosnak adományozta, amely a korábban zálogként szerzett birtok tulajdonjogának véglegesítése lehet: MNL OL A 57 Libri regii, vol. 1, p. 92. Köszönöm Neumann Tibornak a szíves közlést!
[105] A kéziratban: *deveniret, si*.
[106] Pray, 1770 változata, a kéziratban: *promisissemus*.
[107] Báchy: *expeditionis suae* helyett *regiminis sui*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 162 2022. 01. 27. 13:14:25

hos fructus, hanc utilitatem misera et afflicta Hungaria tam[108] iactabundi et strenui principis elatione percepit, [13*] quem circumventum rerum[109] omnium penuria non dubitamus nunc quoque a Sacro Romano Imperio et a dominationibus vestris, quibus se in Turcas arma movere dicat, opem et vires imploraturum. Sed sciant dominationes vestrae longe[110] aliam mentem aliamque intentionem ipsum habere, non enim in Turcas, ad quos dudum duos oratores pro tributo pendendo misit, arma expedit, sed vult communibus impensis et fraternae[111] necessitati in Italia succurrere, et contra nos, qui – duce Deo – sumus nostra recuperaturi, bella civilia renovare[112] et regnum nostrum perpetuae servituti subicere. [14] His itaque de causis et illis, quae in posterum sequentur, dominationes vestras, uti arbitros et moderatores Christiani imperii, et quarum maxime interest communi saluti et conservationi publicae consulere, diligenter rogamus, velint pro singulari sua prudentia ita huic negotio invigilare, ne ex hac iniuria toties nobis illata aliquid detrimenti res Christiana patiatur. Easdem optime valere cupimus. Ex Tharnovv, secundo die Resurrectionis dominicae, anno eiusdem M. DC.XXVIII,[113] regnorum vero nostrorum[114] anno secundo.

ἔχει θεὸς ἔκδικον ὄμμα[115]

4.

I. János magyar király V. Károly császárnak

Tarnów, 1528. május 22.

[1] Vázolja, hogy II. Lajos halála után minden rendek egyetértésével királlyá választották és koronázták, Ferdinánd viszont a Jagelló–Habsburg házassági szerződésre hivatkozva háborút indított ellene. [2] Ezért V. Károlyhoz fordult segítségért követei útján, hogy kérjék, fékezze meg öccsét, és hogy kinyilvánítsák, kész bármely keresztény fejedelem, még maga Károly ítéletének is alávetni magát a kérdésben. Követeit minden szokás, a ius gentium *és a Ferdinánddal kötött fegyverszünet ellenére feltartóztatták és bántalmazták. [3] Ennek ellenére Szapolyai kész volt mindent megtenni a béke érdekében, így elküldte megbízottait az I. Zsigmond által Olmützbe szervezett találkozóra is, de Ferdinánd ekkor sem tért vissza a jogos útra. [4] A tárgyalások kudarca után Ferdinánd jogtalanul, fegyverrel kiűzte Szapolyait az országból néhány alattvalójának árulása segítségével. Ezzel súlyos károkat*

[108] A kéziratban: *iam*.
[109] A kéziratban: *verum*.
[110] A kéziratban: *longem*.
[111] A kéziratban: *fraterna*.
[112] RMK III. 275-ben: *renovaer*.
[113] A kéziratban: *1528*.
[114] RMK III. 275-ben: *uostrorum*.
[115] Ez a görög sor Sanudo másolatából hiányzik, jelentése: Istennek bosszúálló szeme van (Homérosz/káriai Pigrész: *Békaegérharc*, 97. sor, Evelyn-White, 1920, 548). Az azonosítást, fordítást és átírást köszönöm Tuhári Attilának!

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 163 2022. 01. 27. 13:14:25

okozott Szapolyainak, ami remélhetőleg még nem lesz a kereszténység ügyének visszafordíthatatlan kárára. [5] Ugyanis a szultánt azzal ingerelte, hogy követei és levelei útján a török ellen hirdetett háborút, bár az így szerzett segélyt Szapolyai ellen fordította. A szultán viszont komolyan vette a fenyegetést, és mindent megtett, nehogy Ferdinánd kiszoríthassa. [6] Ferdinánd nyíltan, írásban hirdette szerte a világon, hogy Nándorfehérvárat és más nemrég elveszett várakat vissza fogja szerezni, most mégis elveszítette Jajcát és más várakat. [7] Szapolyai viszont a maga jogos védelméért mindent el fog követni, ha ebből a kereszténység kárt szenved, azért nem ő, hanem Ferdinánd lesz a hibás – és talán maga Károly, aki öccsét nem megfékezte, hanem – Szapolyai úgy tudja – tovább tüzelte.

Forrásszöveg: *Literae sereniss. principis d. Iohannis, regis Hungariae ad principes imperii et ad Carolvm caesarem declarantes iura ipsius et iniurias sibi illatas per Ferdinandvm, regem Bohemiae cum protestatione,* hely és nyomdász nélkül, 1529 (RMK III. 275.), 6v–8r. Kéziratos másolat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 278 (=9265), foll. 264v–265v. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 50, coll. 406–408. Regeszta: Valentinelli 1864–1866, II, 308, no. 909.

Epistola regis Hungariae ad dominum Carolum electum Romanorum imperatorem
Excellentissimo principi, domino Carolo, Dei gratia electo Romanorum imperatori semper augusto, regi Hispaniarum ac Hierusalem etc., amico nostro carissimo Ioannes, eadem gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., necnon marchio Moraviae ac Lusatiae et utriusque Slesiae dux etc., salutem et omne[116] bonum! Excellentissime princeps, amice noster carissime! [1] Post interitum serenissimi domini, regis Ludovici, domini et praedecessoris nostri colendissimi felicis memoriae, cum nos – Dei optimi nutu – fuissemus liberis et consentientibus omnium ordinum et populorum suffragiis in regem Hungariae legitime electi pariter et coronati, et frater vestrae caesareae maiestatis, rex Bohemiae, Ferdinandus – nescimus, quae[117] veterum contractuum[118] et uxoriae successionis iura praetendens – bellum in nos ac subditos nostros nihil tale ab eo merentes et necdum a tanta clade respirantes moliri coepisset idque sub specie belli Turcis[119] inferendi et Christianae religionis defendendae. [2] De eo nos certiores facti ac recordati – id quod erat – eum esse fratrem germanum minorem vestrae maiestatis, vestram porro maiestatem esse caput aliorum principum Christianorum, cuius esset bella iniusta prohibere et pacis publicae auctorem agere, iusseramus oratoribus nostris, quos insignes ad Sacri Romani Imperii principes miseramus, ut inde ad vestram etiam caesaream maiestatem proficiscerentur petentes a vestra maiestate, ut fratrem a talibus cohiberet, offerentes nos ad omnia iusta et aequa et ad causam regni – quod nemo unquam fortasse regum fecit praesertim regnum libere in manibus habens, prout nos

[116] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *omnem*.
[117] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *qua*.
[118] Jagelló–Habsburg házassági szerződés (Bécsújhely, 1506).
[119] A kéziratban: *turci*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 164 2022. 01. 27. 13:14:25

habebamus – cuiuscumque Christiani principis arbitrio et iudicio submittendam,[120] non recusantes etiam iudicium vestrae maiestatis. Interim adfertur ad nos oratores illos, cum ad dominia eius pervenissent, contra omne ius et aequum, contra inducias,[121] quae nobis tunc cum illo erant, iussu eius detentos. Quos diu detentos et vexatos iure omnium gentium, etiam barbararum, foede violato aegre tandem retrocedere permisit. [3] Nos tamen hac insigni iniuria ab eo affecti non cessavimus nihilominus omnia ea agere, quae ad pacem inter nos et illum pertinerent.[122] Serenissimo potissimum domino, rege Poloniae, affine et patre nostro[123] pacem inter nos procurante, cuius rei gratia conventus etiam fuit habitus Holomucii, in civitate marchionatus nostri Moraviae, ubi nos ad omnia, quaecumque idem serenissimus rex Poloniae et commissarii eius aequa esse iudicassent, obtulimus. Sed frater vestrae maiestatis conscius sine dubio sibi se nihil iuris in regno nostro habere omnia iusta et aequa subterfugit. [4] Ita re infecta, cum illinc fuisset discessum, armis iniustissimis est aggressus nos de regno legitime adepto, et ad quod illi nullum ius competebat, confisus potissimum in quorundam subditorum nostrorum, qui tamen pauci sunt, quibus nos summam rei nostrae permiseramus, et in quos omnia summa beneficia congesseramus, proditione, quos ille non satis honestis rationibus ad se attraxerat. Ita et nos gravissimis damnis et iniuriis affecit, et faxit dominus Deus, ne rempublicam Christianam in tale discrimen[124] coniecerit, unde difficile sit eam liberari. [5] Nam quid fuit aliud auxilia contra nos mendicando spargere expeditionem contra Turcam et litteris et nuntiis in omnes partes, etiam Turcae vicinas, et nostris Hungaris redemptionem Israel [?] tam gloriose polliceri, quam provocare principem omnium potentissimum?[125] Qui hos non existimavit esse iocos et fraudes contra nos confectas, unde verisimile est eum ita rebus suis provisurum, vel iam providisse, ne ab ipso vestrae maiestatis fratre[126] opprimatur inter oscitantes. [6] Illud maiestatem vestram vix putamus ignorare fratrem eiusdem, licet Hungaris nostris litteris[127] suis forma publica excusis, sua manu subscriptis, non solum per Hungariam, sed – credimus – per orbem terrarum circumlatis pollicitus sit, et quosdam fortasse ea etiam spe ad se traxerit, Belgradum[128] et alia castra novissime amissa sese recuperaturum, nunc tamen Iaiiczam,[129] arcem nobilissimam, regni Bosnae[130] caput cum nonnullis aliis arcibus, quod iam unicum erat Croatiae, Sclavoniae et Hungariae inferioris ac Germaniae propugnaculum, superioribus mensibus amisisse.

---

[120] A kéziratban: *submittendum*.
[121] A trencséni fegyverszünet, amelyet Ferdinánd részéről Leonhard von Harrach, Szapolyaiéról pedig Werbőczy István kötött 1527-ben.
[122] A kéziratban: *pertineret*.
[123] Jagelló I. Zsigmond.
[124] A kéziratban: *discrimine*.
[125] I. Szulejmán szultán.
[126] RMK III. 275-ben és a kéziratban: *frater*.
[127] RMK III. 275-ben: *llteris*.
[128] Nándorfehérvár.
[129] Jajca.
[130] RMK III. 275-ben: *Bosuae*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 165 2022. 01. 27. 13:14:25

Egregium sane et dignum ingentibus coeptis regnandi principium! [7] Verum, quod ad nos attinet, scimus tam divino, quam humano iure concessam esse cuique suam iustam[131] defensionem, certa sit vestra maiestas nos nihil penitus omissuros, quicquid pro defensione nostra facere poterimus. Si quid ex hoc vel detrimenti, vel discriminis in rempublicam Christianam redundaverit, protestamur coram Deo et vestra caesarea maiestate – sicut coram aliis principibus Christianis iam non semel sumus protestati – non nos fore in culpa, qui omnia extrema passi sumus, dummodo sanguini Christiano parceretur, et haec pericula a republica Christiana amolirentur, sed illum, qui praeceps in omnia fertur, quaecumque animo eius insatiabili collibuerunt nullam neque iustitiae, neque publicae salutis rationem habens. Ne quid de vestra maiestate dicamus, cui frater a talibus et tam iniustis et temerariis ausibus,[132] ut praefertur, cohibendus erat, quem nos incitatum potius ad haec a vestra maiestate intelligimus. Optamus bene valere vestram maiestatem, et in posterum reipublicae Christianae simul cum fratre melius consulere, et maiorem aequitatis rationem habere. Ex Tharnovvia, vigesima secunda die mensis Maii anno Domini 1528, regnorum vero nostrorum praedictorum anno secundo.

5.

I. János magyar király Andrea Grittinek

Tarnów, 1528. május 22.[133]

[1] Az előző évben Velencébe követként küldött Giovanni Battista Bonzagni váradi prépostnak küldött levelekkel próbálta tájékoztatni a Köztársaságot helyzetéről, de nem tudja, ezek megérkeztek-e. [2] Közli, hogy Ferdinánd nem hagy fel a küzdelemmel ellene. Hangsúlyozza saját uralmának legitimitását és széles körű támogatottságát, miközben ellenfele alaptalan jogcímen tör a hatalomra. [3] Ő maga kész volt ügyüket bárki, még V. Károly ítéletének is alávetni, de Ferdinánd néhány Szapolyait eláruló magyar segítségével súlyos károkat okozott neki és az országnak. Kész a továbbiakban is egyenlő feltételekkel kiegyezni, nehogy a kereszténység kárt szenvedjen. [4] Tudja, hogy Velence és egész Itália szenvedi a Habsburg-fivérek tényke dését, örömmel látja, hogy most végre szembe fognak szállni velük. Velence érdeke is, hogy megsegítse Szapolyait, aki így leköti Ferdinándot, nehogy Itáliában Károlyt támogathassa. Itálián kívül is vannak szövetségesei, és a magyarok sem hagyják cserben, a kevés árulót leszámítva. [5] Kifejti, hogy csak erőt gyűjteni van Lengyelországban saját csapatai kiegészítésére. [6] Kétségtelen, hogy ha Velence és a többi szövetséges uralkodó nem hagyja el őt, nemcsak a hódítástól rettentik el Ferdinándot, de saját területén is fenyegethetik, ezért is fontolja meg Velence a segítségnyújtást. [7] Tájékoztatja Velencét, hogy Ferdinánd ígérete ellenére,

[131] A kéziratban: *sui iusta*.

[132] A kéziratban: *ausis*.

[133] Azonos keltezéssel, közel azonos tartalommal a Firenzei Köztársaságnak: MTA KIK Kézirattár Ms. 4998 (Simonyi Ernő: Flórenci okmánytár), I, 46–48, no. XIX. Az [1]-es bevezető, a [8]-as záró és a közbevetett [5]-ös szakaszok kivételével a levelek szövege értelmileg megegyezik.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 166 2022. 01. 27. 13:14:25

mely szerint Nándorfehérvár és más nemrég elfoglalt várak visszafoglalása előtt nem nyúl a magyar koronáért, most még Jajcát is elvesztette. [8] A korábbi magyar királyokhoz hasonlóan mindent meg fog tenni a Velencével ápolt barátságért, és amiről eddig követén keresztül értesítette, valamint aktuális állapotáról bővebben fog még a követének írni, akinek pedig Velence minden ügyben adjon hitelt.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 276 (=9263), fol. 185r–186r. (másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 48, coll. 238–240. Regeszta: Óváry 1894, 24, no. 98, Valentinelli 1864–1866, II, 308, no. 910.

<Exemplum litterarum regis Hungariae ad illustrissimum dominium Venetiarum>
Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., necnon marchio Moraviae ac Lusatiae et utriusque Slesiae dux etc. illustrissimo principi, domino Andreae Gritti, duci Venetiarum et vicino nostro carissimo salutem et prosperorum successuum continuum incrementum! Illustrissime princeps, amice et vicine noster carissime! [1] Miseramus anno superiore ad vestram illustrissimam dominationem fidelem nostrum, reverendum Ioannem Baptistam Bonzagnum doctorem, praepositum Varadinensem, secretarium et oratorem nostrum cum illis mandatis, quae non dubitamus eum vestrae illustrissimae dominationi adamussim retulisse. Misimus postea aliquoties litteras ad eundem super negotiis nostris, quae nescimus, si ad eum pervenire potuerunt. Non dubitamus autem id vestram illustrissimam dominationem intellexisse, [2] quomodo nos in regno nostro iuste et legitime adeptos Ferdinandus, Bohemiae rex, noster pariter et vester cum fratre[134] hostis nihil penitus ad regnum nostrum iuris habens turbare non cessat, longum esset et fortasse superfluum singula commemorare. Existimamus enim vestram illustrissimam dominationem magnam partem earum rerum, quae inter nos et ipsum actae sunt, vel fama ipsa perferente cognovisse. Illud omittere non possumus nos, licet in regno et patria libera unanimi, omnium consensu – praeter tres, quos Ferdinandus non satis honestis rationibus ad se attraxerat – in regem electi et coronati essemus, et plenam atque absolutam omnium obedientiam haberemus, cum tamen ille – nescimus, quae vana et frivola iura – sibi in regno competere iactaret. [3] Fuimus parati ad causam regni iudicio cuiuscumque submittendam non recusando etiam iudicium fratris ipsius, Caroli imperatoris, sed ipse iusta et aequa omnia subterfugiens in proditione quorundam subditorum nostrorum, licet paucorum, quos partim prece, partim praetio et promissionibus ad se allexerat, et armis suis confisus nos quidem damnis et iniuriis gravissimis effecit, et patriam adhuc hostili caede madentem rursus plurimo Christiano sanguine respersit. Sed faxit Deus, ne rempublicam Christianam per has suas insanas dominandi et omnia iniuste occupandi cupiditates in summum aliquod discrimen adducat. Quod si contingeret, protestati sumus coram vestra illustrissima dominatione et aliis principibus Christianis, protestamur etiam nunc nos[135] nullius mali causam

[134] Habsburg V. Károly.
[135] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *vos*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 167 2022. 01. 27. 13:14:25

praebuisse, paratos fuisse etiam ad minus aequas condiciones cum eo ineundas, dummodo ne respublica Christiana et hoc miserum et lacerum regnum detrimentum maius aliquod pateretur. [4] Scimus etiam vestram illustrissimam dominationem ab eodem hoste pati, a quo nos haec patimur – nam is cum fratre Carolo unum et idem est, et hii duo fratres in republica Christiana perdenda egregie consentiunt – turbari. Scimus libertatem Italiae eorum[136] impiis armis iam pridem oppressam iacuisse, quam nunc primum erigi et caput exserere summa cum animi nostri laetitia intelligimus. Rogamus vestram illustrissimam dominationem, sicut etiam alios principes confoederatos rogatos habuimus, velint[137] nobis praesentaneo subsidio esse contra communes inimicos! Quantum vero intersit vestram et istius sanctissimae ac potentissimae confoederationis Ferdinandum distineri, ne possit – ut solet – fratri Italiam opprimenti suppetias ferre, id vestrae illustrissimae dominationi relinquimus iudicandum. Nobis non desint, nec deerunt alii etiam amici potentes[138] extra Italiam, qui nobiscum sentientes magnum sint negotium Ferdinando exhibituri, qua de re non dubitamus vestram dominationem illustrissimam non nihil, et unde etiam sint exorta, iam fortasse subodorasse. Hungari autem nostri, quicquid Ferdinandus de his praedicet, non sunt nobis defuturi demptis fortasse quibusdam, sed paucis, quos conscios magnitudinis sceleris ac perfidiae non est dubium de venia desperare. [5] Nec hoc moveat vestram illustrissimam dominationem, quod nunc hic, in finibus regni Poloniae[139] sumus. Non sumus hic, quod non habeamus magnam regni partem in potestate nostra libere et absque impedimento adversari, quodque nobis esse ibi non liceret, sed hinc etiam paramus maiores vires, quas illis viribus, quas in Hungaria habemus, adiungere possimus in summa. [6] Dummodo a vestra illustrissima dominatione et ab aliis principibus confoederatis non deseramur, non est dubium, quin Ferdinandus ita possit undique a nobis et ab amicis nostris urgeri et opprimi, ut magis sit ei de patrimoniis avitis retinendis, videlicet de Italiae oppressione cogitandum. Rogamus igitur vestram illustrissimam dominationem, ut haec diligenter considerare velint[140] et nobis sui etiam commodi causa una cum aliis principibus confoederatis celeri et praesentaneo auxilio adesse. [7] Inter alia vestrae illustrissimae dominationis constare putamus, quod dum iste gloriosus religionis Christianae defensor iactat et iure iurando Hungaris nostris promittit, non prius se coronam Hungariae capiti suo impositurum, quam Belgradum et alia superioribus annis amissa[141] loca recuperet, Jaiizam etiam, arcem nobilissimam, caput regni Bosnae, unicum Croatiae, Sclavoniae et Hungariae inferioris propugnaculum, dum in iniuriam nostram capitaneos priores immutat, turpiter amisit. [8] Nos, quicquid ad bonam et summam amicitiam cum vestra illustrissima dominatione servandam instar

[136] A kéziratban: *horum*.
[137] Flórenci okmánytár alapján, a kéziratban: *velit*.
[138] A kéziratban: *potententes*.
[139] A Ferdinánd seregeitől elszenvedett vereségek következtében Szapolyai arra kényszerült, hogy lengyel földre, Tarnówba meneküljön.
[140] Flórenci okmánytár alapján, a kéziratban: *velit*.
[141] A kéziratban: *amissi*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 168 2022. 01. 27. 13:14:25

aliorum Hungariae regum, qui istae[142] clarissimae reipublicae fuerunt unquam omnium amicissimi, faciendum nobis erit, nihil praetermittemus, quod et praesentibus testatum esse volumus. De his, quae per praefatum oratorem nostrum antea [nuntiavimus], quibus de rebus omnibus et de praesenti rerum nostrarum statu scribimus uberius ad eundem oratorem nostrum, cui in omnibus vestra illustrissima dominatio credere velit. Quam optime valere cupimus simul cum omnibus suis clarissimis senatoribus,[143] et eidem negotia nostra unice commendamus. Datum Tharnovoio in finibus regni Poloniae, vigesima secunda die mensis Maii anno Domini millesimo quingentesimo [vigesimo][144] octavo, regnorum vero nostrorum praedictorum anno secundo.

Ioannes rex manu propria

<A tergo:> Illustrissimo principi, domino Andreae Gritti, duci Venetiarum, amico et vicino nostro carissimo

<Recepta 12° mensis Iulii.>

6.

I. János magyar király Giovanni Battista Bonzagninak

[Tarnów, 1528. május 22.]

[1] Ferdinánddal folyó ügyéről tájékoztatta a Velencei Köztársaságot,[145] *levele másolatát Bonzagninak is megküldi. Bonzagni tegyen meg mindent, hogy a döntéshozók megértsék: semmi nem hasznosabb Itália stabilizálására és a Habsburg-fivérek megfékezésére nézve, mint ha ő és szövetségesei Ferdinándot akadályozzák, nemcsak a Magyar Királyságból szorítanák ki, hanem a saját területein is meg akarják szorongatni. Velence pedig a Tiroli Grófságban és a krajnai tengerparton szerezheti vissza Ferdinándtól területeit. [2] Kifejti, hogy csak erőt gyűjteni van Lengyelországban saját csapatai kiegészítésére, az orosz és lengyel határtól Erdélyen és a Tiszán túli területektől Kassáig uralma alatt van az ország.*[146] *[3] Saját támogatói részéről súlyos árulást szenvedett el, mégis a magyar és erdélyi nemesség nagy része nyíltan mellette áll, ahogy a délszlávok is, akiket Jajca elvesztése rettentett meg. [4] Bár I. Zsigmond lengyel királyt néhány alattvalója meggyőzte, hogy nyilvánítsa ki pártatlanságát, Szapolyai megtalálta írásbeli támogató kötelezvényeit, hacsak Zsigmond nem akar hitszegőnek tűnni, támogatni fogja. Más támogatói is vannak, akik egyedül is elegendőek lennének Ferdinánd kiűzésére minden birtokából. [5] Ferdinánd és ő maga is követeket küldött I. Szulejmán szultánhoz béke és barátság kérése végett. Ferdinánd küldött előbb, amiről saját kezű levelet is írt Nándorfehérvárra, amelyet Szapolyai hívei elfogtak. De a szultán elutasítja,*

[142] A kéziratban: *isti*.

[143] A *Senato,* Szenátus tagjai, amely a Velencei Köztársaság végrehajtó és törvényhozó hatalmat gyakorló intézménye.

[144] Sanudo, 1879–1903 kiegészítése.

[145] Lásd no. 5.

[146] Vö. no. 5, [5] szakasz.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 169 2022. 01. 27. 13:14:25

Szapolyai megítélésén áll, hogy kihasználja-e ellene a török segítségét. [6] Nyilvánítsa ki Velencében, hogy ha a kereszténység harcukból bármilyen kárt szenvedne, azért Ferdinánd a felelős, mivel ő maga kész volt I. Zsigmond vagy V. Károly ítéletének alávetni magát, míg Ferdinánd árulás és fegyverek útján vérben áztatta az országot.[147] *[7] Ferdinánd ezenfelül kettős játékot űz: békét kér és adót ajánl a töröknek, egyszersmind II. Lajos halála óta háborút hirdet ellene a keresztény uralkodóknak küldött levelei és követei útján. Ezzel arra indítja a szultánt, hogy ügyeit úgy rendezze, nehogy Ferdinánd árthasson neki. [8] Bonzagni ügyeljen rá, hogy amikor ezeket előadja, a többi keresztény fejedelem követei is jelen legyenek, küld leveleket az itáliai liga többi tagjának is, a követeiken keresztül juttassa el ezeket a címzettekhez, és kérje a követeket, hogy fejedelmüknél járjanak közben Szapolyai támogatásáért.*

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 276 (=9263), foll. 187r–188r. (kivonatos másolat)
Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 48, coll. 240–243. Regeszta: Óváry 1894, 24, no. 98, Valentinelli 1864–1866, II, 308, no. 910.

<Capitula quaedam litterarum serenissimi regis Hungariae, Johannis ad oratorem suum Venetiis existentem[148] scriptarum>
[1] Quod ad negotia nostra attinet, scribimus satis diffuse ad illustrissimum dominium,[149] quarum litterarum copiam his inclusam vobis mittimus, ex quibus magnam partem rerum nostrarum intelligetis. Hortamur vos, date omnem operam pro hiis impetrandis ab illustrissimo dominio, pro quibus scribimus. Ponatis eis ante oculos id, quod re vera ita se habet, nihil esse magis accomodatum ad res Italiae stabiliendas, ad insaniam istorum duorum fratrum[150] refrenandam, quam si Ferdinandus per nos et amicos nostros, qui nobis non desunt, ex hac parte destineatur, ne possit fratri suppetias ferre. Nos nihil sumus praetermissuri, quod pertineat ad ipsum, non solum ex regno nostro Dei auxilio eiciendum, sed etiam in suis dominiis infestandum. Cuius animi sat bene – certo credimus – illustrissimi domini nosce[n]t, et alios viros potentes, nostros amicos habeant. Nobis[151] non deest copia gentium ex quocumque genere, volumus etiam et subditis Ferdinandi eius saevam[152] tyrannidem pertensis, dummodo nobis pecuniae suppeditentur, videtur oblata occasio facillima, nisi fulmine eius non modo ex Hungaria, sed etiam ex omnibus dominiis extrudendi. Scit bene illustrissimum dominium, quantum hoc eorum intersit reicere a cervicibus suis hanc familiam semper suae reipublicae infestam. Si nos ei huic cum amicis nostris, prout facturi sumus, negotium exhibebimus, facillimum erit illustrissimo dominio comitatum Tirolis[153] et oram Carniae[154] in suam redigere[155]

[147] Vö. no. 5, [3] szakasz.
[148] Giovanni Battista Bonzagni.
[149] Velencei Köztársaság.
[150] Habsburg V. Károly és I. Ferdinánd.
[151] A kéziratban: *vobis*.
[152] A kéziratban: *seva*.
[153] Tiroli Grófság, az osztrák örökös tartományok része.
[154] Krajna, az osztrák örökös tartományok része.
[155] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *redixere*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 170 2022. 01. 27. 13:14:25

potestatem. Haec ita, ut sunt, illustrissimo dominio et maxime principi eorum, singulari prudentia viro referatis, et eorum auribus diligentissime inculcetis, non minus agitur de eorum et salute et utilitate, quam de nostra vel amicorum nostrorum, qua de re prius etiam vobis satis diligenter instructionem dederamus. [2] Nos sumus his in finibus regni Poloniae,[156] non quod non habeamus in Hungaria manere, cuius nobis magna pars paret, et maxime ea omnia, quaecumque a finibus Russiae et Poloniae inter Transylvaniam et Titiam[157] et ultra Titiam usque ad Cassoviam[158] sunt, sed propterea sumus hic, quia ordinamus gentes externas contra hostem nostrum gentibus Hungariae coniungendas. [3] Passi sumus mirabiles et inauditas proditiones nostrorum, quos – speramus in Domino – Deus brevi castigabit una cum hoste nostro, ipsorum corruptore. Habemus magnam – ut diximus – partem dominorum et nobilium nobiscum aperte sentientem, servitutis Ferdinandicae liberemus, et hoc tam in Hungaria, quam in Transylvania. Non dubitamus sclavos etiam magna ex parte idem sentire, praesertim propter illos, quos satis nobis ibi esse amicissimos, quos nunc nominare non possumus, praesertim iam magis territos propter Jaiiczam perditam. [4] Serenissimus rex Poloniae quamvis quorundam[159] suorum suasu se neutralem pronuntiaverit, cum tamen nunc reperimus quasdam firmissimas obligationes nobis alias per eum factas fide sua regia firmatas, cogetur, ut ipse postposita neutralitate nos adiuvare, nisi velit princeps alioquin integerrimus coram tot mundo notam periurii et fidefragii incurrere, quod cum nullo pacto facturum existimamus. Non desinent[160] nobis etiam alii amici, viri potentissimi, qui soli essent sufficientes ad Ferdinandum ex omnibus dominiis suis exterminandum. [5] Res nostrae et Ferdinandi cum Turco[161] in hunc modum se habent: Miserat uterque nostrum tam[162] ipse, quam nos ad petendam pacem et amicitiam ipsius, quod ille prius etiam tentaverat, prout credimus vobis ostendisse quasdam litteras ipsius manu scriptas per nostros anno praeterito interceptas, quas ad praefatum Belgradum[163] mittebat. Ipse nunc passus est repulsam a Turco, in nostro autem arbitrio erit et est uti vel non uti auxilio Turco contra eum, quod quantum importet, facile iudicare potestis, et illustrissimum dominium iudicare potest. [6] Faciatis autem solemnem protestationem nomine nostro coram illustrissimo dominio, quod si quid discriminis ex his, quae nunc aguntur respublica Christiana acciperet, non esse id nobis imputandum, quantum parati fuimus ad causam regni iudicio cuiuscumque submittendam et maxime serenissimi regis Poloniae et imperatoris Caroli fratris ipsius. Sed ipse iusta et aequa omnia subterfugiens in proditione[164] quorundam subditorum nostrorum, licet paucorum, quos partim prece,

---

[156] A Ferdinánd seregeitől elszenvedett vereségek következtében Szapolyai arra kényszerült, hogy 1528 márciusában lengyel földre, Tarnówba meneküljön.
[157] Tisza folyó.
[158] Kassa (ma: Košice, SK).
[159] A kéziratban: *quarundam*.
[160] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *desinet*.
[161] I. Szulejmán szultán.
[162] A kéziratban: *tum*.
[163] A kéziratban: *Belgradi*.
[164] A kéziratban: *improditione*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 171 2022. 01. 27. 13:14:25

partim praetio et promissionibus ad se traxerat, et armis suis confisus nos damnis et iniuriis gravissimis affecit, et parvam adhuc hostile caede madentem rursus plurimo Christiano sanguine respersit. Quae omnia etsi dura passi sumus et patimur nec Christiana respublica laedatur, sed illi, immo[165] illis, nam uterque istorum fratrum idem perdenda respublica Christiana furiis agitatur, illis in quam imputandum esset, qui divina ac humana, sacra et profana omnia confundunt, ut possint satiare suam insanam dominandi cupiditatem. [7] Videte quam prudenter egit Ferdinandus: ex una parte petet pacem a Turco, suppliciter etiam cum tributo ei de regno Hungariae pendendo, ex alia parte a morte divi Ludovici regis, domini et praedecessoris nostri usque in hanc horam non cessat spargere litteras et nuntios per Germaniam, Austriam, Boemiam, Slesiam, Moraviam, Poloniam, Hungariam, Transylvaniam sese bellum contra eum parare, per quod[166] – non est dubium – Turcum ita provocare, ut sit rebus suis diligenter consulturus, ne possit per istum gloriosum et iactabundum regem Boemiae incautus opprimi. Ex quo quid sequi possit, nemo est sanae mentis, qui non intelligat. [8] Tempore protestationis date operam, ut adsint etiam oratores principum. Misimus etiam litteras ad alios principes in confoederatione Italica existentes, quas cum praesentibus accipietis, quas ad eos mittatis medio oratorum suorum. Unumquemque rogate nomine nostro, ut se apud principem suum interponat pro subsidio nobis ad ista liga suppeditando.

7.

I. János magyar király Giovanni Battista Bonzagninak

Homonna, 1528. október 22.

[1] Jelentés Giovanni Battista Bonzagni értesülései alapján, amelyeket ura, János magyar király október 22-i leveléből szerzett. [2] A király Homonnán tartózkodik seregével (tizenkétezer gyalogos és lovas, csehek, lengyelek, oláhok, magyarok és tatárok), várnak Lausitzból hatezer Landsknecht*et és kétezer lovast. Ezen kívül három sereg felett rendelkezik: kétezer-ötszáz lovas és gyalogos felett, egy négyezer fős sereg felett, valamint a korábban Cserni Jován alatt harcoló hatezer rác felett. [3] A négyezer fős sereg szeptember 17-én Czibak Imre váradi püspök vezénylete alatt megfutamította Báthori András nagy létszámú, de főleg parasztokból álló csapatait, majd Bátor településig fosztogattak és mészároltak. Maga Báthori kevés emberével Ecsedre menekült, amelyet a váradi püspök ostromgyűrűbe fogott, a továbbiakról még nincs hír. [4] A kétezer-ötszáz fős sereg szeptember 20-a körül Sátoraljaújhelyen szétzavarta Várdai Pál esztergomi érsek, Szalaházi Tamás veszprémi püspök, Báthori István nádor és Thurzó Elek kincstartó ötezer főre rúgó csapatait, köztük ötszáz* Landsknecht*et, akik komoly felszereléssel készültek megostromolni a várat. Táborverés közben a védők megfelelő helyismeret birtokában addig zaklatták az ostromra*

[165] A kéziratban: *in mo,* Sanudo, 1879–1903 konjektúrája: *imo*.
[166] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *quo*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 172 2022. 01. 27. 13:14:25

készülőket, míg el nem menekültek mindent hátrahagyva. Szinte az összes Landsknecht*et levágták, a többiek közül is sokan elestek. [5] A rácok Lippa és Solymos közt szekérvárban táboroztak a király utasítása szerint, eközben Perényi Péter erdélyi vajda és Török Bálint temesi ispán négyezer emberrel rájuk támadtak. Ezt a rácok néhány napig tűrték, majd, amint lehetőség adódott rá, támadóikra törtek és nagy részüket levágták, a sereget szétszalasztották. Perényi Péter már nem bízott benne, hogy valaha visszatérhet Erdélybe, ezért Siklósra menekült, Török Bálint pedig Buda felé. Seregük maradéka hazatért. Így egész Erdély János király uralma alatt áll. [6] Ferdinánd Bécsben van sereg nélkül, a Cseh Királyságból elégedetlenül távozott. Nem változtatta be a cseh királlyá koronázásakor tett ígéreteit, ahogy a magyaroknak tettet sem Nándorfehérvár visszafoglalásáról.*[167] *Így nemcsak a Magyar Királyságot képtelen megvédeni, hanem saját területeit is, ez látszik abból is, amit a múlt nyáron a törökök Karintiában és Krajnában véghezvittek. [7] Mindezek miatt a magyarok egyre inkább jogos királyuknak tekintik Jánost, őt várják nyílt és csendes támogatói, akik többen vannak, mint az előbbiek. János Buda felé halad.*

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 277 (=9264), foll. 162r–163r. (összefoglalás) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 49, coll. 226–229.

[1] Reporto de alcuni advisi hauti per l'orator[168] del serenissimo re di Hongaria Ioanne, per lettere di 22 de octobre dal prefato serenissimo suo re [...]

[2] Come la maestà del prefato suo re era in Ongaria in uno luoco nominato Homona[169] apresso Buda leghe 35,[170] et havea cum la persona sua da cercha 12 milia persone fra pedoni et cavalli, et erano boemi, polloni, valachi, hongari et tartari, et expectava 6000 lanzchenech de quelli del marchesato de Lusatia, quale è di la corona de Ongaria, et da quella provintia medema expectava 2000 cavalli armati alla bergognona, li qualli erano già in via, et ultra quelle gente, quale sua maestà havea cum la persona sua, havea poi ancora tri altri exerciti, videlicet uno da circha 2500 persone pedoni et cavalli, uno altro da circha 4000 persone, il terzo da circha 6000 serviani, li qualli erano de quelli che già militavano sotto quello Homo Negro[171] fatioso, qual fu morto, et poi venero alla obedientia di quella maestà. Cum li quali tre exerciti il prefato serenissimo suo re ha haute le infrascritte tre victorie. [3] Et prima, a li 17 de septembrio lo exercito deli 4000, lo quale conducea lo episcopo di Varadino, capitanio zeneral[172] dele gente ungare dela maestà regia, profligò uno exercito de bon et grosso numero, ma la maggior parte villani, li quali conducea uno Andrea Bathori[173] fratello di Stephano Bathori palatino et locotenente de

[167] Vö. no. 3 [11], no. 4 [6], no. 5 [7] szakaszokkal.
[168] Giovanni Battista Bonzagni.
[169] Homonna (ma: Humenné, SK).
[170] A *lega* országonként eltérő, elavult hosszmértékegység, a Buda–Homonna távolságból visszaszámolva 7-8 km, ami egybeesik a korban használatos magyar mérfölddel.
[171] Cserni Jován (1492?–1527) rác parasztvezér, Szakály, 1979.
[172] Czibak Imre (?–1534), akit Szapolyai János váradi püspöknek nevezett ki 1526-ban.
[173] Ecsedi Báthori András (1480-as évek – 1534) tárnokmester, eleinte Szapolyai, majd Ferdinánd támogatója.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 173 2022. 01. 27. 13:14:25

quella parte di Hongaria,[174] possiede iniustamente Ferdinando.[175] Et andaseano brusando et depopulando fin usque ad internecionem in un luoco di esso Andrea nominato Bathor,[176] et dicto Andrea con pochissimi si salvò in una sua forteza nominata Echieth,[177] la qual havea cinta de obsidione il prefato vescovo di Varadino. Quello poi sia seguito ancor non si scia. [4] La seconda victoria fu acquistata da quelli 2500, et par che fusse circha li 20 di septembrio, li quali 2500 la maestà regia tenea in uno luoco nominato Vihel,[178] il qual luoco è assai forte de natura et munito di arte, et è il passo per tenir aperta la via de Pollonia in Hongaria. Et parendo al pallatino che quello luoco fusse assai de importantia, coadunato uno exercito con le gente del principe Ferdinando, fra le qual erano 500 lanzchenech, et le gente de Paulo già nominato archiepiscopo de Strigonia proditore,[179] et de Thomas di Zalachaza vescovo di Vesprimio,[180] di esso palatino, et del thesauraro, videlicet Alexio Turzo[181] di Cassovia et de alcuni altri rebeli alla maestà regia, et erano alla summa di 5000 in tutto, li mandò cum artegliarie, munitione et altre cose neccessarie alla expugnatione di esso luoco. Li quali, como furono gionti là, comenzono a volersi acampare, et li nostri li tenero tanto molestati, perché meglio sapeano quelli passi che li inimici, che li poseno in disordine et li levorono tutte le artellarie, munition et altri instrumenti bellici, et tagliono in pezi quasi tutti li todeschi, et amazorono molti deli altri, tanto che tutto quelo exercito fu deletto più presto cum lo aiuto[182] di Dio, che virtute deli nostri, perché gli era grandissima imparità. [5] La terza victoria fu obtenuta per lo exercito de serviani, li quali essendoli morto il capitanio haveano in comissione dala maestà regia di non si movere dal luoco dove erano acampati, il qual è tra Lippa[183] et Solmos,[184] via de Transylvania in Ongaria et e converso, ma che stasesseno li dentro dele sue munitioni de aggeri, carri et simile cose secondo il modo del paese et, essendo molestati, solamente si deffendessino. Accade che Petro Peronio, vayvoda de Transylvania[185] et Valentino Turcho, conte di Themisvar[186] rebelli alla maestà regia, condutti con loro alcuni de Transylvania et poi cum le lor gente, qualle debeno tenir per vigor deli officii, et cum molti loro seguazi congregati da circha 4000 homeni, andorono per molestar et poner in confusione quelli serviani, li quali non haveano capitanio, et per poter havere libera la via

---

174 Ecsedi Báthori István (1480-as évek – 1530) nádor, Ferdinánd támogatója.
175 Habsburg I. Ferdinánd.
176 Nyírbátor, H.
177 Ecsed/Nagyecsed, H.
178 Sátoraljaújhely, H.
179 Várdai Pál (1483–1549) esztergomi érsek (1526–1549), Szapolyai mellől Ferdinándhoz pártolt – ezért *proditore,* áruló.
180 Szalaházi Tamás (1473 körül–1535) veszprémi püspök (1526–1529), Ferdinánd támogatója.
181 Thurzó Elek (1490–1543) országbíró (1527–1543), Ferdinánd támogatója.
182 Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *altuno*.
183 Lippa (ma: Lipova, RO).
184 Solymosvár (ma: Şoimoş, RO).
185 Perényi Péter (1502–1546) erdélyi vajda (1526–1529), többször pártot váltott, a történtek idején Ferdinánd támogatója.
186 Török Bálint (1502/1503–1550) eleinte Szapolyai támogatója, aki temesi ispánná nevezte ki, a történtek idején már Ferdinánd pártján.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 174 2022. 01. 27. 13:14:25

de Ungaria in Transylvania. Et havendo tollerata cotal loro molestia essi serviani assai giorni, non potendo più tolerar, vedendosi la oportunità, assaltorono li inimici, et ne tagliorono in pezi una gran parte, et possero tutto lo exercito in disordine talmente che tutto lo disolsero. Et Petro Perenio non si fidando più di ritornar in Transylvania se ne fugì cum paucissimi ad uno suo luoco nominato Soklos,[187] et Valentino Turco fugì verso Buda, et li altri loro seguazi che non furono morti ritornorono alle loro caxe, perché niuno li seguitò.[188] Et per questo già tutta la Transilvania è alle voglie dila maestà regia, la qual prima era imperiale. [6] El principe Ferdinando esser in Viena senza numero di gente che possi nocere alla maestà regia, et essersi partito di Boemia cum malissima satisfatione et [mal]contento di tutto quel regno, al qual non observato alcuna dile promesse facte al tempo dila coronatione, come etiam non ha observato ad ungari, a li qualli havea promesso recuperar Belgrado et altri loci occupati da turchi li anni passati, et ha persa Jaiza, capo et sedia regale del regno de Bossena, già cum tanta spesa et sudore ricuperata dale mane de turchi per el felicissimo già re Mathias.[189] Il qual Ferdinando non solamente non è sufficiente a deffendere la Ungaria, ma manco il suo patrimonio, il che apertamente se ha potuto cognoscere per quello hanno facto turchi la estate passata alla infelice provincia di Carinthia[190] et Carniola.[191] [7] Le quale cose è da pensare che habino agionto molto stimolo ad ungari da desiderare il suo iusto et naturale re et signore, la maestà del quale è chiamata da tutti li suoi fideli palesi et occulti, il numero deli quali occulti è multo più che deli palesi, et sua maestà si ne andasea a bone giornate verso Buda, sedia sua regale. Queste soprascritte nove si hanno per lettere regie del zorno soprascritto.

8.

I. János magyar király Giovanni Battista Bonzagninak

Váradtól 4 mérföldre, 1528. november 20.

[1529. január] 25-én, hétfőn, szent Pál napja volt. [... A Bölcsek tanácsába] jött Magyarország királyának, vagyis a vajdának a követe. Azt mondta, hogy november 20-i levelet kapott a királyától, aki Váradtól 4 mérföldre volt tizennyolcezer emberrel, nagy területeket szerzett vissza, Nándorfehérvárnál pedig negyvenezer török van, de még nem csináltak semmit. Egyéb értesülésekkel együtt, ahogy a levélben olvasható. A másolat itt alább lesz.[192]

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 277 (=9264), fol. 274r. (kivonat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 49, col. 383.

---

[187] Siklós, H.
[188] Török Bálint rácok elleni hadakozására: Bessenyei, 1986, 35–37.
[189] Hunyadi I. Mátyás.
[190] Karintia, az osztrák örökös tartományok része.
[191] Krajna, az osztrák örökös tartományok része.
[192] Sanudo utóbb nem másolta be a levelet, a *Diarii*ban csak ez a tartalmi kivonat olvasható.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 175 2022. 01. 27. 13:14:25

A dì 25 [gennaio 1529], lunì, fo san Polo. [...] Vene [in Collegio[193]] l'orator[194] del re di Hongaria, zoè vaivoda, dicendo aver lettere di XX novembrio dal re, qual era 4 mia apresso Varadin[195] con 18 milia persone, e recuperato molte terre, et che turchi 40 milia erano a Belgrado,[196] tamen ancora non li ha operati. Con altri avisi ut in litteris. La copia sarà qui soto.

9.

I. János magyar király a Velencei Köztársaságnak

Lippa, 1529. június 15.

János „vajda" király levelei érkeztek Magyarországról a Signoriá*nknak, amelyek Lippán, [1529.] június 15-én keltek. Azt írja, hogy köszöni a* Signoria *barátságát, és kéri, hogy maradjon meg mindennemű támogatásában. Tájékoztat arról, hogy a török szultánt Nándorfehérvárott várja, akinek, ha majd megérkezett, hódolni fog, hogy reméli, hogy országának visszafoglalása gyors lesz, továbbá hogy [Ferdinánd] főherceg nem tett semmilyen előkészületet ellene, és hogy a főherceg hajói, amelyek a Dunán voltak, hogy ellenálljanak a töröknek, inkább csatlakoztak hozzájuk. És más részletek, ahogy a levélben* az *olvasható.*[197]

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 279 (=9266), fol. 74v. (kivonat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 51, col. 124.

Di Hongaria, fo lettere del re Zuane vaivoda a la Signoria nostra, date a Lipa, a dì 15 zugno [1529]. Scrive, et ringratia la Signoria di la bona amicitia, et prega perseverir[198] in darli ogni favor. Avisa aspetar il signor turco[199] a Belgrado, qual zonto anderà a farli reverentia, et che spiera la recuperation del suo regno sarà presta. Che l'archiducha[200] non ha fatto a l'incontro provision, et che[201] ganzare di l'archiducha che erano nel Danubio[202] per obstar a turchi, si sono andate con turchi. Et altre particolarità ut in litteris.

---

[193] *Collegio dei savi,* a Bölcsek Tanácsa, a Velencei Köztársaság végrehajtó hatalmat gyakorló intézménye.
[194] Giovanni Battista Bonzagni.
[195] Várad (ma: Oradea, RO).
[196] Nándorfehérvár.
[197] Sanudo utóbb nem másolta be a levelet, a *Diarii*ban csak ez a tartalmi kivonat olvasható.
[198] A kéziratban: *perseveri*.
[199] I. Szulejmán szultán.
[200] Habsburg I. Ferdinánd.
[201] Itt Sanudo nagyobb helyet hagyott a két szó között, elképzelhető – ahogy a 19. századi kiadás is sugallja –, hogy utólag akarta beírni Ferdinánd hajóinak számát.
[202] Duna folyó.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 176 2022. 01. 27. 13:14:25

10.

I. János magyar király Vas vármegyéhez

Lippa, 1529. [május 10.][203]

[1] Tájékoztatja Vas vármegye népét, hogy I. Szulejmán szultánnal örök békét kötött. [2] Tudja, hogy vannak, akik elpártoltak tőle, de mivel ezt Ferdinánd alantas módszerekkel érte el, nem vádol mindenkit, csak az árulás fő kitervelőit. [3] Mivel az ő ellenségeit a szultán sajátjainak tekinti és el akarja ezeket pusztítani, haladéktalanul nyilatkozzanak követeik útján, hogy részesei akarnak-e lenni a békének és az országban akarnak-e maradni. [4] Ferdinánd ígéreteinek hatását már megtapasztalhatták, az pedig, hogy hetvenkedésével mit ért el, ki fog derülni, hiszen a szultán már megközelítette seregével a Dunát. [5] Aki továbbra is lázadónak mutatkozik, azt kényszerrel fogják engedelmességre bírni.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 279 (=9266), fol. 216r–v. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 51, coll. 346–347. Regeszta: Valentinelli 1864–1866, II, no. 914.

<Copia di una patente del re Zuanne di Ongaria>
Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. fidelibus nostris egregiis et nobilibus, universitati nobilium comitatus Castriferrei[204] salutem et gratiam! [1] Sciatis nos cum potentissimo caesare Turcorum pacem perpetuam, ut regnum hoc nostrum Hungariae cum partibus sibi subiectis ab eo periculo, in quod praecipitatum erat, praeservare possemus[205] absque nostro gravamine omnium subditorum nostrorum, pepigisse ac firmasse. [2] Quamvis autem sciamus ex vobis aliquos a fidelitate vestra ad hostem nostrum, Ferdinandum defecisse. Non tamen[206] id vobis aequaliter imputamus, quandoquidem alios timore, alios diversis artibus et mendaciis, signanter vero promissione recuperationis castrorum finitimorum per ipsum Ferdinandum publice facta[207] seductos et deceptos esse certum habeamus, sed paucis dumtaxat capitibus et auctoribus eiusmodi seditionis adscribere possumus.[208] [3] Cum itaque potentissimus ipse caesar Turcorum hostes nostros suos esse reputet, et proprio motu suo a nobis intelligere vult, ac tales infideles nostros exterminare decreverit, necesse est igitur vobis

[203] A vármegyéknek kiküldött körlevél több példánya is fennmaradt, egy címzett nélküli (BayHStA Kurbayern, Äusseres Archiv, 4441, 143, kiadása: Muffat, 1857, 59–61, no. 25), valamint egy Körös vármegyének szóló (kiadása: Šišić, 1912, 182–183, no. 119). Ezek május 9-én keltek, ez alapján feltételezhető, hogy a levél nem Keresztelő János ünnepe (június 24.), hanem János evangélista *ante portam Latinam* ünnepe (május 6.) után négy nappal kelt.

[204] Vas vármegye. A kéziratban: *nob. comis castri fereis*.

[205] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *possimus*.

[206] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *tantum*.

[207] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *factam*.

[208] Šišić, 1912 alapján, a kéziratban: *possimus*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 177 2022. 01. 27. 13:14:25

ac aliis omnibus, qui periculum hoc evitare ac praemissae[209] pacis et concordiae[210] participes esse et nobiscum in regno nostro permanere volunt, ut fidelitatem et obedientiam nobis manifeste[211] profiteantur et ostendant. Quapropter fidelitatem vestram hortamur et eisdem mandamus, ut habita praesentium[212] notitia et mox et absque mora per certos de medio vestri nuntios super fidelitate et obedientia vestra nobis observanda nos [certificare et assecurare debeatis, et teneamini, cum aliter facere attentaveritis],[213] quidquid periculi vobis illatum fuerit, non nobis, sed vobismet ipsis imputare debebetis.[214] [4] Ferdinandica autem factio[215] et vana eius promissio[216] quantum vobis et huic regno nostro profuit, immo[217] obfuit, manu palpare potuistis. Quid deinde ipsius Ferdinandi superba iactatio et tanti principis irritatio[218] sibi attulerit, cum potentissimus ipse imperator cum omni exercitu et potentia sua iam Danubium[219] appropinquat, propediem[220] omnibus manifestum erit. [5] Hoc etiam scitote, quicumque[221] ex incolis regni nostri rebelles et inobedientes se ostenderint, contra tales – auxiliante Deo – iuxta eorum demerita procedemus, et eos cum extremo ipsorum periculo ad obedientiam fidelitatemque[222] compellemus. Datum in civitate nostra Lippa, quarto die post festum sancti Ioannis Baptistae [!] 1529°.

11.

I. János magyar király a Velencei Köztársaságnak

Buda, 1529. szeptember 15.

Továbbá felolvasták Magyarország királyának, Jánosnak bölcs, latin levelét, amelyet a Signoriá*nknak küldött, kelt Budán, [1529]. szeptember 15. napján. Ebben megköszöni a* Signoriá*nak, amit érte tett, és tájékoztatja, hogy a török szultán révén visszaszerezte az országát, mindezt más szavakkal, továbbá jó barátként ajánlkozik és nagyban dicséri Alvise Gritti működését.*

---

[209] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *praemissa*.
[210] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *concordia*.
[211] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *manifesta*.
[212] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *primum*.
[213] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *facere attemptaveritis, quidquid debeatis et tenemini, nam si si aliter facere attemptaveritis*.
[214] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *debetis*.
[215] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *auctoritate factis*.
[216] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *p[er]missio*.
[217] A kéziratban: *inmo*.
[218] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *territatio*.
[219] Duna folyó.
[220] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *propedie*.
[221] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *quidqua[m]*.
[222] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *obedientia fidelitateque*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 178 2022. 01. 27. 13:14:25

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 280 (=9267), fol. 90r. (kivonat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 52, col. 136.

Item fo leto una savia lettera latina del re Zuanne di Ongaria scritta alla Signoria nostra, data in Buda, a dì 15 setembrio [1529], per la qual ringratia la Signoria di quello l'ha fatto per lui, et avisa aver recuperato il suo regno mediante il signor turcho, con altre parole, et si offerisse come bon amico, et lauda grandemente le operation di missier Alvise Gritti.[223]

12.

I. János magyar király Andrea Grittinek

Buda, 1531. január 26.

Ebéd után, mivel farsang keddje[224] volt, a Bölcsek tanácsának nem kellett összeülnie, de befutott egy követ Magyarországról János király levelével, amelyet Budán, 1531. január 26. napján a felséges dózsének írt. Értesíti, hogy Budán ötven napon keresztül ostromolták őt a németek, vele volt a tisztelendő Alvise Gritti úr is, aki igen jól viselte magát és már el is indult Konstantinápolyba, hogy megsürgesse a szultánnál a segítséget. Továbbá tájékoztat, hogy fegyverszünetet kötött Ferdinánd királlyal három hónapra, amely idén Szent György napján, áprilisban fog lejárni.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 282 (=9269), fol. 159v. (kivonat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 54, col. 306.

Dapoi disnar per esser martì di carlevar Collegio[225] non si dovea redur, ma sopravene uno nontio di Hongaria con lettere dil re Zuanne, date a Buda, a dì 26 zener [1531], qual scrive al Serenissimo[226] avisando l'asedio[227] auto in Buda per todeschi di zorni 50. Et erra con lui il reverendo domino Alvise Griti, qual si portò benissimo, et è partito per andar a Constantinopoli[228] a solicitar il gran signor[229] alli presidii. Et avisa aver concluso trieva con il re Ferdinando per mexi tre, compirà questo san Zorzi di april.[230]

---

[223] Alvise Gritti (1480–1534) a velencei dózse törvénytelen fia, kalandor, Szapolyai mellett a szultán érdekeit képviselő kormányzó (1530–1534).
[224] Húshagyókedd, 1531. február 22.
[225] Bölcsek Tanácsa.
[226] Andrea Gritti dózse.
[227] Budát Wilhelm von Roggendorf császári hadvezér ostromolta 1530. október 31. és december 20. között.
[228] Konstantinápoly, Oszmán Birodalom (ma: Isztambul, T).
[229] I. Szulejmán szultán.
[230] A fegyverszünet Szent György napján, április 24-én jár le.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 179 2022. 01. 27. 13:14:25

13.

I. János magyar király Pietro Zeno konstantinápolyi bailónak

Gyulafehérvár, 1531. augusztus 22.

[1] Megtudta Hieronym Łaski sieradzi és erdélyi vajdától, hogy Łaski konstantinápolyi követsége idején Zeno milyen eltökélten segítette az ügyeit a Fényes portán. Ugyanezt hallotta Brodarics István választott szerémi püspöktől, aki az előző évben a Francia Királyságból hazatérve Velencében beszélt Zenóval. [2] Köszöni a végzett szolgálatot és kész bármilyen módon megháláln. [3] Kéri, hogy a jövőben is ilyen eltökélten segítse ügyeit.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 283 (=9270), fol. 83r. (másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 55, coll. 182–183.

<Copia dila lettera dil re Zuanne di Hongaria, scrita a domino Petro Zeno[231] orator nostro in Constantinpoli>
Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Magnifice amice carissime! [1] Prius intellexerimus ex fidele nostro, spectabili et magnifico Hironimo de Lascho, palatino Siradiensi, vaivoda nostro Transylvano,[232] quanto studio et servitute amplexa fuerit[233] vestra magnificentia negotia nostra apud istam felicem Portam adhuc eo tempore, quo eundem Hironimum Laschi primum istuc miseramus. Deinde hoc idem postea intellexerimus a reverendo domino Stephano Broderico,[234] electo episcopo Sirmiensis, qui anno superiore rediens ex Francia[235] Venetiis[236] cum vestra magnificentia sermonem habuit. [2] Agimus igitur vestrae magnificentiae infinitas gratias, et quacumque in re poterimus unquam eidem gratificari, id libentissime faciemus. [3] Rogamusque vestram magnificentiam, ut in posterum quoque velit eodem animo esse erga nos, et negotia nostra semper habere commendata. Fortasse dominus Deus dabit adhuc post tot labores et calamitates, quas passi sumus, talem rebus nostris exitum et similem[237] amicis, qualis est nobis[238] vestra magnificentia. Possimus re ipsa animi nostri propensitatem et gratitudinem declarare, quod certe per omnes occasiones

[231] Pietro Zeno velencei patrícius, az 1520–1530-as években több alkalommal a városköztársaság konstantinápolyi állandó követe *(bailo)*.
[232] Hieronym Łaski (1496–1541) lengyel származású diplomata Szapolyai, majd később Ferdinánd szolgálatában, Sieradz vajdája, 1530–1534 között Erdély (címzetes) vajdája.
[233] A kéziratban: *fueret*.
[234] Brodarics István (1471 körül–1539) szerémi püspök (1526–1539), Szapolyai diplomatája. Életpályájára: Kasza, 2015.
[235] Francia Királyság. Brodarics 1530–1531-ben itt tárgyalt, de életének ez a szakasza hiányosan adatolható, Kasza, 2015, 92–95.
[236] Velence városa, a Velencei Köztársaság központja (ma: Venezia, I).
[237] A kéziratban: *similibus*.
[238] Sanudo, 1879–1903 konjektúrája, a kéziratban: *vobis*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 180 2022. 01. 27. 13:14:25

promptissimo[239] animo sumus facturi. Datum Albae Iuliae Transylvaniae, die XXII° Augusti anno Domini 1531°.
<Subscripta:> Ioannes rex manu propria
<A tergo:> Magnifico domino Petro Zeno, primario senatori ac decemviro clarissimae reipublicae Venetae, nunc apud invictissimam cesaream maiestatem Turcarum oratori, amico nostro carissimo

14.

I. János magyar király Paolo Casalinak

Szentmihálykői pálos kolostor,[240] 1531. október 9.[241]

[1] Levelet továbbított a napokban Casalinak, amelyet Brodarics István szerémi püspök és királyi tanácsos írt a Szerémség néhány várának és városának visszaszolgáltatásáról. [2] Az előző nap tért vissza Tranquillus Andronicus királyi titkár I. Szulejmán szultántól, ahol sikeresen eljárt Havasalföld és Moldva ügyében, melyek tartománnyá lefokozását és szandzsákokra osztását, valamint ezek keresztény uralkodóinak elűzését megakadályozta. [3] Az előző nyáron Buda környékén történt incidenst, amellyel a törököket vádolták, ugyancsak jelezték a szultánnak, az erre Ibrahim pasától kapott választ ugyancsak megküldik Casalinak, amelyből megértheti, mennyire megbecsüli őt a szultán. [4] Kéri, hogy VII. Kelemen pápánál érje el, hogy ne adjon hitelt a róla terjedő rágalmaknak, ő mindig a kereszténység üdvére és országának visszaszerzésére cselekedett. [5] Kéri, hogy tolmácsolja bátyjának, Gregoriónak a köszönetét, amiért ügyét támogatta. [6] Kéri továbbá, hogy ügyét ajánlja Giovanni Salviati és Francesco Pisani bíborosoknak, valamint a többi bíborosnak, aki pártfogóként szóba jöhet, ne hagyják, hogy hasonló jogtalanságok történjenek, mint a korábban elszenvedett sérelmei. [7] Hangsúlyozza, ő mindig a köz üdvére és a Ferdinánddal megbékélésre törekedett, és még mindig kész erre. Ha visszautasítják és ebből a kereszténység kárt szenved, azért nem ő lesz a hibás. [8] Jelzi, hogy a szultán tudni akarja, hogy Ferdinánddal béke vagy háború lesz, és kész nemcsak seregét Szapolyai segítségére küldeni, de személyesen is hadba vonulni. Minderről tájékoztassa a pápát.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 284 (=9271), fol. 177r–v. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 55, coll. 362–363. Utánközlés a kiadás alapján: Marin, 2013, 284–285, no. 261. Regeszta: Valentinelli 1864–1866, II, 322, no. 940.

[239] A kéziratban: *prontissimo*.
[240] Szabó András Péter szíves közlése, bővebben lásd a készülő Szapolyai-itinériumban.
[241] További példánya a brit Nemzeti Levéltárban található, az erről készült angol regeszta: Gairdner, 1880, 223, no. 471. Online elérés: https://www.british-history.ac.uk/letters-papers-hen8/vol5/ p. 217–225. (Utolsó letöltés: 2021. augusztus 19.) A levelet említi Botlik, 2013, 156.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 181 2022. 01. 27. 13:14:25

<Copia de una lettera dil re Zuanne, ditto vaivoda scritta a Roma al magnifico messer Paulo Casale[242] che alhora si reputava vivo>

Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc. Reverende et magnifice nobis sincere dilecte! [1] Dedimus hiis diebus ad vos litteras referentes nos in hiis, quae scripsit ad nos fidelis noster reverendus Sirmiensis,[243] consiliarius noster, ex quibus intelligere potuistis restitutionem quorundam castrorum et oppidorum Sirmiensium[244] et nonnulla alia, quae tunc occurrebant scribenda. [2] Supervenit postea extremo[245] die Tranquillus Andronicus, secretarius noster[246] a potentissimo Turcarum imperatore cum optatissimo responso super illis, pro quibus illuc per nos missus fuerat, atque inter alia super negotio provinciae Transalpinae,[247] qua eandem nonnulli Valachiam maiorem dictitant,[248] quae cum in magno pericolo foret, ne expulso inde vaivoda, seu principe Christianae religionis[249] in provinciam redigeretur, et in[250] praefecturas, seu zangiagatur divideretur. Dederamus accuratissime operam, ne id fieret, atque – Deo volente – ab invictissimo principe impetravimus, et eodem tempore ac labore liberavimus a simili periculo Moldaviam,[251] alteram Valachiam, cui idem periculum imminebat. [3] Praeterea quia superiore[252] aestate commissa fuerant, ut in magna colluvie hominum ac diversitate contingere solet, prope Budam, civitatem nostram regalem quaedam latrocinia, quae ab hiis Turcis, quae in ibi tunc erant, facta[253] putabantur,[254] egeramus pro hoc quoque apud imperatorem, super quod quale responsum habuerimus, mittimus ad vos exemplum litterarum illustris et magnifici Imbraim bassa[e][255] ad verbum transcriptum, ex quo apparebit preces nostras apud imperatorem non fuisse omnimo cassas. [4] Rogamus autem vos, ut haec serenissimo domino nostro, pontifice maximo declarare velitis, cuius sanctitas veluti verus Christi vicarius, talibus diligenter consideratis, nolit super falsis adversariorum nostrorum calumniis locum dare. Nos certe, quicquid de nobis adversarii praedicent, quicquid alii quicumque sibi persuadeant, quicquid Sedes Apostolica de nobis decernat, numquam tamen desistemus ea agere et in hiis elaborare, quae sint ad salutem Christianorum et restitutionem huius afflicti et miserrimi regni, patriae nostrae, quod aliquando non

---

242 Paolo Casali.
243 A kéziratban: *Sirnsesis*.
244 Szerémség, a Magyar Királyság része.
245 A kéziratban: *externo*.
246 Fran Andrijević – humanista nevén Tranquillus Andronicus (1490–1571) Szapolyai diplomatája, az ő halála után Ferdinándhoz pártolt.
247 Havasalföld.
248 A kéziratban: *maiore dittitant*.
249 VII. Vlad havasföldi fejedelem (1530–1532).
250 A kéziratban: *im*.
251 Moldva, ekkor Petru Rareş fejedelem (1527–1538, 1541–1546) uralma alatt.
252 A kéziratban: *superiori*.
253 A kéziratban: *fatta*.
254 Az incidensről: Szerémi, 1961, 202.
255 Pargali Ibrahim (1493–1536) nagyvezír (1523–1536), I. Szulejmán bizalmasa.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 182 2022. 01. 27. 13:14:25

parva obsequia Christianis exhibuit. Signa essent[256] apud eos pietas et gratitudo, sed[257] de hiis plura brevi, vel per nuntium, vel per oratorem nostrum. [5] Magnifico Gregorio de Casali,[258] fratri vestro gratias nomine nostro agetis pro ea opera, quam intelligimus nobis in negotiis nostris impigre[259] et intrepide impedire,[260] et commendetis[261] ei negotia nostra, nam, si Deus res nostras prosperaverit – sicuti in eius benignitate speramus –, experietur una nobiscum, et cum illo fratre nostro se grato principe inservivisse et amica officia praestitisse. [6] Commendate enim nos et negotia nostra reverendissimis dominis cardinalibus de Salviatis[262] et Pisani[263] et aliis dominis cardinalibus, quos cognoveritis a nobis non esse alienos, exhortando eos nomine nostro, velint in negotio Hungarico, quod commune totius Christianitatis est, talia suae sanctitati consilia dare, ut per similes iniurias, quales nobis hactenus sunt illatae, peiora non sequantur, quam quae processerunt. [7] Nos nihil ab initio quaesivimus, nisi salutem publicam et pacem cum adversario nostro, ad quam nunc etiam sumus parati. Quam si non acceptaverit, quicquid postea sequetur, id non nobis, sed pacem honestam recusanti erit adscribendum, nullus enim sibi persuadeas nos rebus nostris de futuros. [8] Et nunc quoque potentissimus imperator nos admonet, ut eum quam primum faciamus certiorem verum adversarius noster pacem an bellum offerens se paratum, non solum mittere copias, quantascumque nos voluerimus, sed venire etiam in persona propria ad auxilium nostrum. Quae omnia referatis serenissimo domino nostro, cuius sanctitas in tempore provideat malis futuris una cum suo amplissimo et sapientissimo senato.[264] Bene vos valere optamus. Ex coenobio fratrum heremitarum prope Albam Iuliam Transylvanam 9° octobris MDXXXI°.
Ioannes rex manu propria

---

[256] A kéziratban: *esset*.
[257] A kéziratban: *sede*.
[258] Gregorio Casali (1500 körül–1536) VIII. Henrik szentszéki követe.
[259] A kéziratban: *impigere*.
[260] A kéziratban: *impedere*.
[261] A kéziratban: *comendati*.
[262] Giovanni Salviati (1490–1553) a Szent Kozma és Damján-templom diakónus-bíborosa (1517-től). VII. Kelemen fontos diplomatája, részt vett a cognaci liga összefogásában is.
[263] Francesco Pisani (1494–1570) a Szent Márk-templom presbiter-bíborosa (1527-től).
[264] A pápai konzisztórium.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 183 2022. 01. 27. 13:14:25

15.

I. János magyar király a német-római választófejedelmekhez, fejedelmekhez és rendekhez

Segesvár, 1531. november 25.[265]

[1] Elküldte követeit koronázása után – köztük az éppen nádori tisztséget betöltő Bánffy Jánost – a címzettekhez, de Ferdinánd feltartotta őket, ezért nem értek célt, így levélben kénytelen az igazságot a címzettek elé tárni. [2] Beszámol II. Lajos haláláról a mohácsi csatában, ahol testvére, György is elesett, amelyet követően őt királlyá választották és koronázták, erre Ferdinánd háborúra kelt a magyar trónért. Ő maga kész volt Olmützben I. Zsigmond buzdítására tárgyalni és ügyüket akár a lengyel király, akár VII. Kelemen pápa, akár a birodalmi fejedelmek, végső soron bármelyik keresztény uralkodó – még V. Károly – ítéletének is alávetni. A tárgyalás eredménytelen volt, Ferdinánd folytatta a háborút, amelynek eseményei már közismertek. Bár ő kezdte támadni Szapolyait, a hadiszerencse végül ellene fordult, mert kiprovokálta a török hadjáratot és Bécs ostromát kétszínű politikájával, amelynek része volt a hetvenkedés a magyarok előtt az Oszmán Birodalom teljes meghódításával és a béketárgyalásokkal egyidőben Szapolyai megtámadása is. Eközben Szapolyai csak a saját királyságáért küzdött, megtett mindent, nehogy a török fegyverek az országon túl jussanak, és a Ferdinánddal való békekötéstől sem zárkózott el. [3] Végül előbb három hónapos, majd egyéves fegyverszünetet kötöttek, Szapolyai pedig elküldte a speyeri birodalmi gyűlésre követeit, hogy békét kössenek és a birodalmi rendek elé tárják a törökveszély elhárításának kérdését. A veszély elhárítására ő már megtette az előkészületeket, ha ehhez csatlakoznak a birodalmi rendek, örömmel fogadja, ha nem, saját országa védelmében akkor is mindent elkövet. Ha pedig ebből valakinek kára származik, azért őt nem lehet hibáztatni. Tisztában van vele, hogy azzal akarják besározni a címzettek előtt, hogy adót fizet a szultánnak, de ez képtelenség, tekintve az ország nyomorult állapotát. A szultán semmi ilyet nem vár tőle, és bár a kezében volt az egész ország, szabadon hagyja uralkodni őt. Ő pedig elérte, hogy a szultán a békét bármelyik keresztény uralkodóra kiterjessze, ezt török és olasz nyelven is írásba adta. Ezeket Szapolyai követei útján továbbítja, a címzettek ebből láthatják, hogy a róla terjedő híreszteléseknek nem szabad hitelt adni. [4] Kéri a címzetteket, hogy Ferdinándot a békekötésre buzdítsák mindannyiuk üdve érdekében.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 284 (=9272), foll. 405r–406v. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 56, col. 1036–1039. Regeszta: Óváry 1894, 43, no. 200, Valentinelli 1864–1866, II, 323, no. 943.

[265] A levélnek a Simancasi Állami Levéltárban őrzött (egyik?) eredeti példányáról készült kiadás: Meysztovicz, 1963, 20–23, no. 4. Azonos tartalommal a bajor hercegeknek írt levél, illetve utalás további változatokra: Muffat, 1857, 146–151, no. 59.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 184 2022. 01. 27. 13:14:25

<Epistola vaivodae ad status Romani Imperii>
Reverendissimis et reverendis, illustrissimis, illustribus, spectabilibus, magnificis, generosis et eximiis dominis electoribus, principibus et statibus utriusque ordinis Sacri Romani Imperii, amicis nostris carissimis

Ioannes, Dei gratia rex Hungariae, Dalmatiae, Croatiae etc., marchio Moraviae ac Lusatiae et utriusque Silesiae dux etc. reverendissimis et reverendis, illustrissimis ac illustribus, spectabilibus, magnificis, generosis et eximiis dominis electoribus et aliis principibus et statibus utriusque ordinis Sacri Romani Imperii, amicis nostris carissimis salutem et prosperos ad vota successus! Reverendissimi et reverendi, illustrissimi ac illustres spectabilesque, magnifici, generosi et eximii domini, amici nostri carissimi! [1] Etsi persaepe non solum litteris, sed etiam nuntiis et oratoribus nostris ad privatas personas ex vestris reverendissimis, illustrissimis ac magnificis etc. dominationibus missis abunde declaravimus meram veritatem negotii nostri, quod cum rege Ferdinando habuimus et habemus, immo pro hoc declarando et vestris dominationibus manifestando non multo post coronam regni Dei benignitate per nos susceptam delegeramus in publico regni nostri conventu, et miseramus primarios oratores nostros ad vestras dominationes, quorum alter nunc prima huius regni dignitate fungitur, et nunc Budae, in sede nostra regia vices nostras[266] sustinet, qui[267] iter suum continuare per praefatum nostrum adversarium non fuerunt permissi. Tamen nunc etiam rursus voluimus his litteris vestras reverendissimas, illustrissimas ac magnificas dominationes de his facere certiores non tam adversarii nostri calumniandi, quod ipse de nobis assidue facere solet, quam veritatis aperiundae gratia, idque vestris potissimum dominationibus, quibus, sicut ab initio desideravimus, ita nunc quoque vehementissime exoptamus habere bonam, firmam et fraternam amicitiam ac intelligentiam in bonum totius reipublicae Christianae. [2] Res igitur breviter et vere in hunc modum se habet: Extincto in illo funestissimo bello,[268] quod toti terrarum orbi notum esse debet, serenissimo rege Ludovico, divae memoriae praedecessore nostro colendissimo, ubi et nos fratrem nostrum germanum,[269] qui nobis unicus erat, amissimus, et regno hoc haerede et successore legitimo carente fuimus liberis suffragiis dominorum et populorum in publico regni conventu in regem creati et coronati. Et cum adversarius noster, rex Ferdinandus eam ob causam commoveri coepisset, et coelum et maria miscere pararet regni ius et successionem ad sese concernere asserens. Fuimus parati – teste serenissimo rege Poloniae, utrius nostrum affine ac amico ac testibus primariis eius consiliariis – dieta Olomucense eiusdem regis auctoritate indicta[270] vel concordare [cum][271] ipso bonis condicionibus vel ius nostrum submittere praefato regi Poloniae et pontifici Romano vel principibus Sacri Romani Imperii et cuivis principi Christiano

[266] Alsólendvai Bánffy János nádor (1530–1534).
[267] A kéziratban: *qui*.
[268] A mohácsi csatáról van szó.
[269] Szapolyai György.
[270] Meysztovicz, 1963 alapján, kéziratban: *in dieta*.
[271] Meysztovicz, 1963 alapján.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 185 2022. 01. 27. 13:14:25

non excludendo, immo nominatim mittendo etiam serenissimum Carolum imperatorem, fratrem eius germanum pro quiete publica, si ita iudicatum fuisset, privatam etiam rursus sortem, ex qua ad regnum vocati fueramus, repetere. Ad quod, cum ille nullo pacto induci posset diffidens fortasse causae suae, sed ius omne in armis esse clamaret, [ad arma est ventum].[272] Quibus quid tandem ille sit consecutus, licet nos proditione magis nostrorum, quam suis viribus simul et regno, tunc et patrimonio turbaverit, et infinitis praeterea atque inauditis iniuriis, damnis, probris calumniisque affecerit, totus mundus videt. Arma enim – ultore et vindice domino Deo –, quae ille iniuste in nos contorserat, in eum sunt retorta vel nobis ipsis, quos tam dire et crudeliter vexaverat, calamitatem eius et suorum miserantibus. Nam quod nos[273] eius culpae auctorem facit, quam sit veritati consonum, vel ex hoc apparet, quod ipse prior ad amicitiam imperatoris Turcarum confugit – sicuti litterae eius per eum subscriptae, per nostros deprehensae et ad nos delatae testantur, nequid nunc de aliis eius litteris manum similiter eius habentibus tributum caesari pollicentis loquamur, quas utrasque in manibus habemus –, qui quidem imperator, quod postea suo immenso ac innumerabili exercitu in Austriam venerit, et eam stragem,[274] quae ibidem facta est, intulerit. Qui alius existimandus est esse in culpa – si quis rem recte iudicare velit –, nisi ille, qui eum ad hoc tot litteris suis multis conviciis[275] et atrocissimarum minarum plenis, quibus miseris Hungaris nostris credulis tantum non Constantinopolitani imperii[276] totalem eversionem pollicebatur, ad id faciendum provocaverit? [3] Nam certe nihil aliud quaesivimus, nisi regni nostri, in quo iniuste vexabamur, iustam recuperationem. Dedimus omnem operam, ne tanti imperatoris gladius ulterius progrederetur, nec ea damna, quae inimicis nostris inferebantur, siccis oculis conspectare potuimus. Quid autem postea sit secutum, et quemadmodum rursus ad concordiam facti, eo – auxiliante[277] Domino, viribus et fortuna – superiores parati fuerimus. Vestras dominationes latere non potest, quo etiam tempore ita se nobiscum gessit, et eodem tempore ex aequa parte concordiam nobiscum in Polonia tractaret,[278] et ad quaerendum caput nostrum et ad expugnandam sedem nostram regiam exercitus mitteret. Qua etiam in re iustus Dominus iniustos eius conatus ex sua misericordia confregit et dissipavit, quae tamen omnia, licet talia sint, quae vel mollissimum cor indurare penitus potuissent. Nos tamen a proposito pacis cum eo pro bono publico faciendae non avocarunt. [3] Cuius[279] rei gratia nos et ipse primum [trimestres],[280]

---

[272] Meysztovicz, 1963 alapján, a kéziratban: *adventum*.
[273] Meysztovicz, 1963 alapján, a kéziratban: *vos*.
[274] A kéziratban: *strage*. I. Szulejmán Bécs sikertelen ostromával végződő hadjárata 1529-ben, melynek rövid összefoglalója és szemléletes térképe: https://tti.abtk.hu/terkepek/1529-torok-hadjarat-belharobu. (Utolsó letöltés: 2021. augusztus 19.)
[275] Meysztovicz, 1963 alapján, a kéziratban: *comiciis*.
[276] Oszmán Birodalom.
[277] Meysztovicz, 1963 alapján, a kéziratban: *auxilii ante*.
[278] Poznań, PL, ahol 1530-ban Szapolyai és Ferdinánd közt béketárgyalások zajlottak, erre lásd Kasza, 2013.
[279] Meysztovicz, 1963 alapján, a kéziratban: *cui*.
[280] Meysztovicz, 1963 alapján.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 186 2022. 01. 27. 13:14:25

postea annuas inducias adversario nostro ordinavimus, et eius etiam rei gratia postquam perlatum fuit ad nos de conventu Spirensi,[281] statim designavimus ad eum conventum plures ex primoribus consiliariis nostris cupidi et pacis cum adversario nostro faciendae pro bono publico, et ponendi ante oculos vestris reverendissimis et illustrissimis, magnificis etc. dominationibus pericula, nisi quamprimum de opportuno remedio provideatur, de quo per eosdem oratores nostros cum vestris reverendissimis, illustrissimis ac magnificis dominationibus agere voluimus. Quae quidem remedia per nos iam ordinata, si vestrae reverendissimae et illustrissimae ac magnificae dominationes amplecti voluerint, gaudebimus de bono omnium communi, sin minus, nos quidem de salute regni nostri curam cum Dei auxilio geremus. De aliorum autem ruina, quae nobis imputari non poterit, non poterimus non vehementer ingemiscere, intelligentes etiam esse aliquos, qui nostram causam eo nomine conentur facere apud reverendissimas, illustrissimas ac magnificas dominationes vestras graviorem, qui dicant nos tributum pendere caesari, quod, si faceremus, nemini debet videri nimium, quippe cum omnibus constare debet, in quas miserias ac desolationes hoc regnum devenerit tempore praedecessorum nostrorum. Ea tamen fuit clementia domini Dei erga hanc afflictam nationem, ea etiam benignitas magni imperatoris erga nos et subditos nostros, ut nihil tale a nobis optaverit, sed passus sit, cum id in manu sua esset, nos regnare pure et simpliciter eo modo et ita libere, sicut praedecessores nostri, divi reges Hungariae regnarunt, sicut vestrae reverendissimae, illustrissimae ac magnificae etc. dominationes id possunt. Si volunt re ipsa experiri et manibus, quod vulgo dicitur, palpare, immo, ut toti mundo notum esset nos et principem Christianum et amatorem pacis ac dominationum vestrarum esse, illud quoque egimus cum potentissimo imperatore, ut principibus Christianis nostro intuitu pacem impertiretur.[282] De qua causa intercessionis nostrae contentus fuit et est, quod nunc etiam litteris suis in lingua ad nos Turcica pariter et Italica scriptis, utrisque signo suo imperatorio signatis, testatur quoque eos vel principes vel dominos vel cuiuscumque status fuerint homines in amicitiam [suam recipere],[283] quicumque nobis sunt et velint esse amici. Quarum litterarum exemplum vestris dominationibus per oratores nostros mittimus, quae, cum re vera ita se habeant, rogamus vestras reverendissimas, illustrissimas, magnificas etc. dominationes ne velint adversariorum nostrorum falsis conviciis et calumniis locum dare, talia contra nos et honorem nostrum inter vestras dominationes spargentibus. [4] Rogamus etiam tanquam princeps Christianus, qui videt in eo statu terminos Christianos constitutos, ut securis ad radicem arboris posita sit,[284] dominationes vestras, uti principes Christianos et easdem exhortamur, ut si viderint adversarium ita obstinatum, quo suam pertinaciam bono et quieti publicae, quam etiam eius hostis annuit, perferre velit, non acquiescant voluntati et suasionibus eius, sed eam viam pacis

[281] Az 1529-es birodalmi gyűlés Speyerben (Német-római Birodalom, ma: D), ahol a protestantizmus kérdései mellett a török fenyegetéssel is foglalkoztak.
[282] Muffat, 1857 alapján, a kéziratban: *impartiretur*.
[283] Meysztovicz, 1963 alapján.
[284] Lukács evangéliuma 3, 9.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 187 2022. 01. 27. 13:14:26

amplectantur, quae quietem nomini Christiano et vobis salutem parere potest. Quod si non sequetur, et res Christiana aliquid detrimenti patietur, testis erit nobis Deus omnipotens cum omnibus sanctis suis et dominatio vestra nos omnis boni et quietis et nullius mali occasionem praebere vel praestitisse. Vestras reverendissimas, illustrissimas ac magnificas etc. dominationes optamus feliciter valere. Datum in civitate nostra Segeschiuar, vigesima quinta die mensis Novembris anno Domini 1531°, regnorum vero nostrorum etc. anno sexto.
Ioannes rex manu propria

16.

I. János magyar király megbízólevele Verancsics Antal részére

Segesvár, 1531. december 12.

[1532. január] 17-én Szent Antal napja volt. Reggel hatalmas köd volt. A Bölcsek tanácsába jött Magyarország királyának, Jánosnak a követe, akit Verancsics Antal prépostnak hívnak, és Rómába megy. Bemutatta a királya megbízóleveleit. Először nyilvánosan beszélt a jóindulatról, amely az ő felséges királya és a mi fényességes államunk között van, és ajánlotta magát. Elmondta, hogy a pápához küldték, és igen nagy veszélyt vállalva, kereskedőnek álcázva jött. Bemutatta az említett levelét, amely Segesvár városában, Erdélyben kelt december 12-én. Elmondta továbbá, hogy a királya engedélyt kapott a török szultántól, hogy békét kössön Ferdinánd római királlyal, ezért el is küldte Hieronym Łaskit a béketárgyalásokra, őt magát pedig Rómába, hogy biztassa a pápát, hogy segítse a béke megkötését a kereszténység javára. Megbízást kapott a királytól, hogy jöjjön a mi Signoriá*nkhoz is annak a jóindulatnak a jegyében, amellyel a királya viseltetik iránta, és mondja el ugyanezt. A felséges dózse nem vágott ehhez jó képet, annyit mondott, hogy megfontolják a dolgot és szokásunk szerint a Szenátus fog választ adni. A Bölcsek tanácsa úgy határozott, hogy 25 dukát értékben küldenek neki ajándékba élelmiszert.*

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 283 (=9271), fol. 166r. (kivonat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 55, col. 343.

A dì 17 [gennaio 1532] fo santo Antonio. La matina fo un grandissimo caligo. Vene in Colegio l'orator dil re Zuanne de Hongaria, chiamato domino Antonio Vianzia[285] preposito, el qual va a Roma,[286] et apresentò lettere del suo re, di credenza. Et prima parloe publice di la benivolentia è fra il suo serenissimo re et questo illustrissimo stado,[287] et si recomandava, et disse come l'era destinato al pontefice,[288] et esser venuto con grandissimo

[285] Verancsics Antal (1504–1573) Szapolyai diplomatája, 1530-tól óbudai prépost.
[286] Róma, Pápai Állam (ma: I).
[287] Velencei Köztársaság.
[288] VII. Kelemen.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 188 2022. 01. 27. 13:14:26

pericolo, incognito et da merchadante. Apresentò la lettera dete data in civitate Ingesuarensi[289] in Transylvania die 12 Decembris,[290] et disse il suo re aver auto licentia di far paxe col re di romani dal signor turco, et havia a quello destinato domino Hironimo Lascho, perhò lo mandava a Roma a exortare il pontefice a coadiuvar si concludi la pace per ben di la christianità, et havia auto dal re in comisione di venir a questa Signoria per l'amor li porta il suo re a dir questo instesso. Il serenissimo non li fece grata ciera dicendo si conseieria, et col Senato iusta il costume nostro se li faria poi risposta, et per Colegio fo terminato mandarli a donar uno presente di cosse comestibili per ducati XXV.

17.

I. János magyar király I. Zsigmond lengyel királynak

Lippa, 1532. május 6.

[1] Megkapta a lengyel király április 4-én Krakkóban kelt levelét V. Károly császár és Lorenzo Campeggio legátus levelének, valamint VII. Kelemen pápa Brodarics István budai prépostnak küldött válaszának másolatával, ezekből nyilvánvaló, milyen határozottan képviseli a lengyel király Szapolyai érdekeit. [2] Miközben a császár azzal elismerte, hogy sosem kért követeket Szapolyaitól a békekötésre, ő maga azt ismeri el, hogy minden keresztény fejedelemhez menesztett megbízottakat, hogy Ferdinánd jogtalan trónra törését megakadályozzák és a háborúnak igazságos véget vessenek. Tudja azt is, hogy Zsigmond mennyi munkát fektetett a békítésbe, aki pedig tudhatja, hogy mások milyen keveset, V. Károly is ahelyett, hogy elnyomta volna öccse, I. Ferdinánd hatalomvágyát, tűrte, hogy Szapolyai követeit öccse feltartóztassa, sőt Hieronym Łaski címzetes erdélyi vajda követet sem engedte magához, csak levélben utasította, hogy Ferdinánddal tárgyaljon. Erre Łaski nem lévén felhatalmazva, dolgavégezetlenül tért haza. Tehát Szapolyai és Ferdinánd ügyéről csak az utóbbitól akar hallani, sőt még azzal kérkedik, hogy Szapolyai nem kért engedélyt követet küldeni hozzá. Szapolyai ellenben azzal kérkedhet, hogy nem csak hozzá, de más uralkodókhoz is követet küldött. Ebben pedig Zsigmond és minden józanul ítélni akaró személy azt láthatja, hogy keresztényibb az, aki megtartóztatja magát a keresztény vér ontásától, mint az, aki a tárgyalástól elzárkózik. [4] Ami viszont ennél is vérlázítóbb, hogy Károly és a legátus arra buzdítja Zsigmondot, hogy a pápával együtt sürgessék Szapolyait Padovába vagy Regensburg közelébe követet küldeni. Ő mégis megtette ezt, nehogy felróják neki, és hogy Ferdinánd ne indítson a béke álcája alatt háborút ellene, ahogy a poznański tárgyalások idején. Zsigmond tanúsíthatja, hogy Szapolyai csakis a kereszténység és országa békéjét kereste. [5] Meglepi, amire a pápa buzdítja, hogy követeit széles körű felhatalmazással küldje tárgyalni és fogadják el az ő ítéletét, mivel annyira meg van rettenve, hogy Róma kifosztása óta nem meri Szapolyait királynak címezni, hanem Ferdinándot címzi így, aki ezt a címet legföljebb az annata *megfizetésé-*

[289] Segesvár (ma: Sighişoara, RO).
[290] A kéziratban *Novembris*-ről javítva.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 189 2022. 01. 27. 13:14:26

vel és Szapolyai volt híveinek köszönhetően nyerte el, akik megszerezték neki a Szent Koronát. Még jobban meglepi, hogy ezenfelül a pápa azzal vádolja, hogy hagyta a török szultánt a kereszténységre törni, holott Ferdinándot kellene kárhoztatnia, aki II. Lajos megsegítése helyett az itáliai háborúkra koncentrálta erejét. [6] Szapolyai viszont uralkodása kezdete óta a békét kereste, erre bizonyíték I. Szulejmán szultán levele, amelyben békét ajánl mindenkinek, aki kéri tőle, és aki Szapolyai barátja akar lenni. [7] Sajnálja, hogy VII. Kelemen úgy gondolja, a keresztény fejedelmek ereje elégséges, sőt bőséges a szultánnal felvenni a harcot, azt is, hogy annak hisz, aki a Szentszék kárára tört, és aki a kereszténységet hetvenkedésével bajba sodorta. Ő maga továbbra is készen áll egyenlő feltételekkel békét kötni. [8] Kéri Zsigmondot, hogy a neki és György szász hercegnek letétbe helyezett Eger és Késmárk várakat a kijelölt személyeknek adják át, köszöni az ezek fenntartására fordított munkát.

Kézirat: BNM, Cod. Ital. Cl. VII, 284 (=9272), foll. 226r–227r. (egyszerű másolat) Kiadás: Sanudo, 1879–1903, vol. 56, col. 569–573, *Acta Tomiciana,* vol. XIV, p. 368–372, no. 234. Regeszta: Óváry 1894, 48, no. 227, Valentinelli 1864–1866, II, 328, no. 953.

<Copia di una lettera scritta per il re Zuanne di Hongaria al serenissimo re di Polana> Serenissimo principi, domino Sigismundo, Dei gratia regi Poloniae, magno duci Lithuaniae, Russiae, Prussiae Mazoviaeque[291] et cetera, domino et heredi affini et tanquam patri nostro carissimo Ioannes, eadem gratia rex Hungariae, Dalmatiae et Croatiae et cetera, marchio Moraviae ac Lusatiae et utriusque Slesiae etc. salutem et prosperorum successuum continuum incrementum![292] Serenissime princeps et tanquam pater noster carissime! [1] Vigesima quinta praesentis allatae sunt ad nos litterae maiestatis vestrae quarta eiusdem datae[293] Cracoviae,[294] cum quibus accepimus una exemplum litterarum Caroli caesaris et cardinalis Campegii,[295] legati ad maiestatem vestram missarum simul et exemplum responsionis summi pontificis praeposito Budensi,[296] nuntio nostro factae. Quae omnia clare intelleximus, et libenter vidimus haec coram vestra maiestate versari, quae locupletissimus testis est omnium, quae acta sunt a principio nostri regimimis inter nos et adversarium nostrum.[297] [2] Fatetur Carolus caesar numquam postulasse nos, nec postulaturum fuisse, ut oratores nostros pro componenda pace ad eum mitteremus. Fatemur autem et nos, et maiestatem vestram in testem adducimus, misisse saepe saepius et ad maiestatem vestram serenissimam et ad summum pontificem et ad ipsum Carolum et ad omnes pene[298] Christianos principes, per quos rogavimus et protestati sumus et

[291] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *Mascovieque*.
[292] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *prosperum successuum contenium incrementum*.
[293] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *datis*.
[294] Krakkó (PL).
[295] Lorenzo Campeggio (1474–1539) a Santa Maria in Trastevere presbiter-bíborosa (1528-tól), VII. Kelemen diplomatája.
[296] Brodarics István. *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban, Sanudo, 1879–1903: *Badensi*.
[297] Habsburg I. Ferdinánd.
[298] A kéziratban: *penem*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 190 2022. 01. 27. 13:14:26

maiestatem vestram et illos, ut interponerent se inter nos et adversarium nostrum, qui nos iniuste legitimo[299] regno nostro et patrimonio spoliare conatus est, quo huic bello tam perniciosissimo aequis condicionibus finis imponeretur. Scimus maiestatem vestram multos labores et impensas in hoc assumpsisse, quod tamen alii fecerunt, maiestas vestra perspicue intelliget. Nam Carolus ipse, qui tanquam Romanorum imperator ultra se ingerere debebat in componendo hoc calamitoso bello et reprimere auctoritate fraterna adversarii nostri in perniciem Christianitatis inmoderatam dominandi cupiditatem, qui non solum haec non fecit, verum et oratores nostros, quos saepius ad eum misimus ad declarandum iniurias, oppressiones, calumnias, quas a fratre suo, adversario nostro passi sumus, ad rogandum, ut ipse ex debito dignitatis suae huiusmodi rebus debitum et honestum finem imponeret, passus est adversario nostro, germano suo prohiberi diversis modis, etiam declaratione, ne oratores nostri ad se venirent, immo postremo spectabilem et magnificum Hironimum de Lasco,[300] vaivodam nostrum Transylvanum ad ipsum missum non admisit ad se, verum ei per litteras scripsit, quod satis mirabile videtur, ut ea, quae ipse haberet in mandatis a nobis fratri suo adversario nostro ambigenti vitam et regnum nostrum, ad quem praedictus vaivoda noster nec missus fuit, nec nullam legationem habebat,[301] quod ipse indignum esse – ut erat – iudicans, re infecta conatus est ad nos redire, ne terendo tempus frustra et nos et se ludibrio exponeret. In quo ostendit se rem Hungaricam et periculum Christianae reipublicae et iura nostra nolle ab alio, quam ab adversario nostro intelligere, qui, ut credere par est, ea tantummodo in hoc negotio adducit,[302] quae in rem suam conducunt, et adhuc gloriatur nos numquam postulavisse de oratoribus nostris ad eum mittendis. Nos vero in hoc gloriamur oratores videlicet nostros alios scriptis, ut diximus, pro proponendo hoc negotio tam ad eum, quam ad alios principes misisse. Et in hoc credimus maiestatem vestram et omnes alios, qui aequi iudices rerum humanarum esse volunt, iudicaturos plus Christianae pietatis habere,[303] et quantum in se est, Christianae religioni satisfecisse illum, qui ubique sollicitat,[304] immo etiam apud illum, qui merito in hac causa suspectus esse posset, quo a sanguinis Christiani effusione abstineretur, quam eum, qui scribit se nec postulasse unquam, nec postulaturum fuisse in hac re quicquam a nobis. [4] His autem omissis, quae magis ad concitandos, quam ad conciliandos animos facere videntur, ubi Carolus ipse maiestatem vestram hortatur una cum cardinali Campegio, legato, ut vestra maiestas una cum sommo pontifice nos [admoneret], ut[305] denuo contenti essemus mittere oratores nostros cum pleno mandato vel ad civitatem Pataviensem[306] vel, si illa non placeret, ad aliam quamque civitatem Germaniae dummodo vicinam Ratisbonae.[307] Nos quoque

[299] A kéziratban: *legiptimo*.
[300] Hieronym Łaski.
[301] A kéziratban: *habeat*.
[302] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban, Sanudo, 1879–1903: *aducit*.
[303] A kéziratban: *habre*.
[304] Sanudo, 1879–1903: *sollicitet, Acta Tomiciana*: *scilicet*.
[305] *Acta Tomiciana* betoldása és konjektúrája, a kéziratban: *et*.
[306] Padova, Velencei Köztársaság (ma: I).
[307] Regensburg.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 191 2022. 01. 27. 13:14:26

sicuti et alias tum ob amorem Christianae reipublicae, tum etiam ob respectum vestrae maiestatis hoc non gravate faceremus, si possemus adduci ad credendum rem istam cordi serio esse, quibus deberet esse, et non ut hactenus deluderemur pulchris verbis, et adduceremus[308] rem nostram in aliquod maius discrimen, et, ut constaret nobis, adversarium nostrum more solito non ostensurum nobis sub specie pacis bellum, sicuti tempore conventus Posnaniensis[309] actum est, nam nos teste potissimum maiestate vestra nihil unquam magis ex animo optavimus, neque nunc optamus, quam pacem Christianae reipublicae et huius miseri et afflicti regni ac patriae nostrae. [5] Quod autem hortatur nos summus pontifex, ut oratoribus nostris ad tractatum pacis mittendis daremus amplum mandatum standi iudicio ac sententiae sanctitatis suae in his rebus, quarum difficultas impedisset conclusionem[310] pacis, miramur profecto, cum sanctitas sua adeo sit territa a caesare Carolo et ei addicata[311] ob huiusmodi timorem, ut ne eum offendat vel adversarium nostrum, fratrem eius, nec ipse, nec suus legatus audeat nos vel in litteris vel responsis regem nominare. Ac si reges in Hungaria non consensu populi et positione sacrae coronae, sed forte solutione annatae et pontificis confirmatione crearentur, et cum adversarium nostrum, qui regnum Hungariae invasit, ob impositam tamen perperam capiti suo coronam per nostros eis praebitam[312] regem appellat Hungariae, et nos, qui sponte et recte electi et antea cum eadem corona legitime coronati sumus, quem[313] sanctitas sua ante eversione ecclesiae Dei per caesarianos et detentionem personae suae pontificiae ac sacri senatus[314] ac litteris et nuntiis merito quidem regem scripsit et nominavit in gratiam vel potius ob timorem eorum non audet sua sanctitas aut eius legatus regem Hungariae appellare. Et cum ita haec se habeant, miramur – inquam –, quomodo sua sanctitas a nobis postulet, ut eius iudicio[315] et sententia simpliciter stemus, praeterea ubi sanctitas sua in gratiam forte adversam impiget nobis, ut potentissimo Turcarum imperatori[316] per Hungariam ad totius Christianitatis vastationem, quantum in nobis [fuit, iter patefaceremus,][317] insignem iniuriam facit sine causa. Si enim sanctitas recte et paterne librare rem voluerit, inveniret[318] non nos, qui impares sumus, et sumus ad resistendum tam potentissimo principi aperuisse viam per Hungariam ad vastitatem Christianitatis, sed eos, qui pacem Christianam turbantes maluerunt omnes vires suas convertere in tam etiam gravi discrimine in viscera Christiana, quam dare[319] eas[320] in auxilium bonae memoriae serenissimo domino, Ludovico regi et Christiano et affini, et

---

[308] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *aduceremus*.
[309] Poznań (PL). *Acta Tomiciana* konjektúrája, kéziratban: *Postriavensis*.
[310] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *confusionem*.
[311] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *ab dicata*.
[312] Sanudo, 1879–1903 és *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *praeditam*.
[313] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *quam*.
[314] A pápai konzisztórium. A teljes mondatrész *(ante … senatus)* Róma kifosztására (1527) utal.
[315] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *inditio*.
[316] I. Szulejmán szultán.
[317] *Acta Tomiciana* betoldása.
[318] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *invenire*.
[319] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *data*.
[320] Sanudo, 1879–1903 és *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *has*.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 192 2022. 01. 27. 13:14:26

quem ad bellum suscipiendum cum potentissimo imperatore Turcarum, per quod infeliciter sine auxiliis gestum apertae sunt portae ad huiusmodi vastitationem,[321] sua sanctitas potissimum et alii principes magnifici promissis pertulerunt.[322] [6] Nos autem, quantum in nobis fuit, ab initio suscepti regiminis in nulla alia re magis, quam apud potentissimum imperatorem laboravimus, quam ut et nos et tota Christiana respublica quiete agere possit. In testimonium huius litteras habemus suae potentissimae maiestatis, quibus offert omnibus pacem, quicumque[323] ab eo postulare et nobis amici esse voluerint. [7] Illud autem non sine gravi animi dolore [vidimus, quod][324] sua sanctitas arbitratur principum Christianorum vires non solum[325] non esse attritas, verum adauctas quamvis potentissimo hosti resisti tamen possit. Dolemus enim ex animo suam sanctitatem post tantam ruinam Chistianitatis, Sedis Apostolicae oppressionem adhuc invicti illi immanibus verbis [fidi], quae forte Christianitatem pro magna parte in hanc calamitatem adduxerunt, huiusmodi enim verba iam una aetate et amplius in ora principum versantur, et tamen nec eversione Constantinopolitani imperii, neque in regni Bosnae occupatione, neque in Hungariae vastatione, neque in Austriae disiunctione istae vires, quae iactanter nusquam visae sunt, et ratio praeterita scire futura facit. Mallemus enim, ut sua sanctitas et vestra maiestas, quam per praesentes quoque in hoc enixe rogamus, ut alio modo inniteretur concordiae et paci, in quam nos semper propensissimi fuimus et sumus, quam, ut habere possemus,[326] nos omnibus periculis submittere decrevimus[327] iuvante nos Deo, qui non deserit sperantes in se. Honestas autem pacis condiciones semper optavimus et nunc optamus, nam stante hoc dissidio inter nos quis poterit avertere potentissimum principem a suo proposito, et quicquid in hoc futurum est. [8] Rogamus maiestatem vestram velit nos quam primum certiores facere propterea, quae maiestas vestra scribit ad nos de arcibus,[328] quae vestrae maiestati et illustrissimo principi domino Georgio, duci Saxoniae[329] in sequestrum nomine nostro erant concreditae. Faciemus assignabimusque personas, quorum manibus arces praedictae consignare debebunt. De labore autem et onere, quod maiestas vestra et illustrissimus princeps, dominus Georgius in conservatione illarum arcium habuerunt, gratias amplissimas habemus offerentes nos in maioribus tam maiestati vestrae, quam illustrissimo duci Saxoniae. Et maiestatem vestram felicissime valere et regnare ex animo optamus. Ex civitate nostra Lippa sexto die mensis Maii 1532°, regni nostri anno VI°.
<Subscripta:> Ioannes rex manu propria

---

[321] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *vastatione*.
[322] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *perpulerunt*.
[323] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *quocumque*.
[324] A kéziratban: *segnius, quam*.
[325] A kéziratban: *non solum non solum*.
[326] Sanudo, 1879–1903 és *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *possumus*.
[327] *Acta Tomiciana* konjektúrája, a kéziratban: *devenimus*.
[328] Eger és Késmárk (ma: Kežmarok, SK), Botlik, 2003, 593.
[329] Wettin „Nagyszakállú" György (1471–1539) szász herceg (1500–1539) az Albert-ágból.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 193 2022. 01. 27. 13:14:26

Rövidítések és irodalomjegyzék

BayHStA	Bayerisches Hauptstaatsarchiv, München, Németország
BNM	Biblioteca Nazionale Marciana, Venezia, Olaszország
EFK	Egri Főegyházmegyei Könyvtár, Eger
EK	Egyetemi Könyvtár, „Hevenesi–Kaprinai–Pray" gyűjtemény, Budapest
MNL OL	Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára, Budapest
MTA KIK	Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ, Budapest
OSZK RNYT	Országos Széchényi Könyvtár, Régi Nyomtatványok Tára, Budapest

*

Acta Tomiciana	*Acta Tomiciana, Epistolarum, legationum, responsorum, actionum et rerum gestarum Serenissimi principis Sigismundi primi, regis Polonie et magni ducis Lithuanie,* Poznań, Sumptibus Bibliothecae Kornicensis, 1952.
Bárány et al. 2020	Bárány Attila – Barta Róbert – Györkös Attila – Pósán László – Schrek Katalin – Takács Levente: *A nemzetközi kapcsolatok története,* Debrecen, 2020.
Barta 1996	Barta Gábor: *Két tárgyalás Sztambulban*, Budapest, Balassi, 1996.
Bessenyei 1986	Bessenyei József: *A Héttorony fogja,* Budapest, Helikon Kiadó, 1986.
Bethlen 1782	W*olffgangi de* Bethlen *(...) historia de rebus Transsylvanicis,* Nagyszeben, Martin Hochmeister, 1782.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 194 2022. 01. 27. 13:14:26

Botlik
2003 Botlik Richárd: *Az 1531. évi krakkói alku,* In: *Századok,* 137. (2003) 3. sz. 579–601.

Botlik
2013 Botlik Richárd: *VIII. Henrik angol király magyar szövetségesei,* Kaposvár, E-book Könyvház és Kiadó, 2013.

B. Szabó–Farkas
2020 *Örök Mohács, Szövegek és értelmezések,* szerk. B. Szabó János – Farkas Gábor Farkas, Budapest, Bölcsészettudományi Kutatóközpont, 2020.

Dursteler
2014 *A Companion to Venetian History, 1400–1797,* ed. Eric R. Dursteler, Leiden–Boston, Brill, 2013. (Brill's Companions to European History 4.)

Evelyn-White
1920 *Hesiod, the Homeric Hymns and Homerica,* trad.: Hugh G. Evelyn-White, London–New York, William Heinemann – G. P. Putnam's Sons, 1920.

Gairdner
1880 *Letters and Papers, Foreign and Domestic, Henry VIII, 1531–1532,* ed. James Gairdner, London, 1880.

Jászay
1990 Jászay Magda: *Velence és Magyarország, Egy szomszédság küzdelmes története,* Budapest, Gondolat, 1990.

Kasza
2013 Kasza Péter: *„…hogy az lengyel király általa lenne köztek valami békissíg". Az 1530. évi poznański tárgyalások anatómiája,* In: *Történelmi Szemle,* 55. (2013) 2. sz. 271–289.

Kasza
2015 Kasza Péter: *Egy korszakváltás szemtanúja, Brodarics István pályaképe,* Pécs–Budapest, Kronosz Kiadó – Magyar Történelmi Társulat, 2015. (Sziluett, Korszerű történelmi életrajzok)

Kasza
2020 Kasza Péter: Útkeresés kényszerpályán, *Szapolyai János diplomáciai törekvései,* In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia. A Szapolyaiak,* szerk. Fodor Pál – Varga Szabolcs, Budapest, MTA BTK, 2020.

Katona
1794 Katona István: *Historia critica regvm Hvngariae stirpis Avstriacae,* Kolozsvár, Püspöki Nyomda, 1794.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 195 2022. 01. 27. 13:14:26

Kristóf
2018 Kristóf Ilona: *Giovanni Battista Bonzagno pályája,* In: *Acta Universitatis de Carolo Eszterházy nominatae. Sectio historiae. Nova Series,* 45. (2018) 155–163.

Marin
2013 Şerban Marin: *Moldavia and Wallachia in Marino Sanudo's Diaries (IV: 1526–1531),* In: *Revista Arhivelor,* 90. (2013) 268–285.

Meysztovicz
1963 *Documenta Polonica ex Archivo generali Hispaniae in Simancas,* ed. Walerian Meysztovicz, Roma, Institutum historicum Polonicum Romae, 1963. (Elementa ad fontium editiones VIII.)

Muffat
1857 *Correspondenzen und Aktenstücke zur Geschichte der politischen Verhältnisse der Herzoge Wilhelm und Ludwig von Bayern zu König Johan von Ungarn*, ed. Karl August Muffat, München, Georg Franz, 1857.

Neumann
2020 Neumann Tibor: *Két nádor és egy vajda, avagy a Szapolyaiak útja a királyi trónig,* In: *Egy elfeledett magyar királyi dinasztia. A Szapolyaiak,* szerk. Fodor Pál – Varga Szabolcs, Budapest, MTA BTK, 2020.

Óváry
1894 Óváry Lipót: *A Magyar Tud. Akadémia Történelmi Bizottságának oklevél-másolatai. A mohácsi vész utáni korszakból származó s a XVI. század végéig terjedő oklevelek kivonatai,* Budapest, MTA Történelmi Bizottsága, 1894.

Pálffy
2011 Pálffy Géza: *A Magyar Királyság és a Habsburg Monarchia a 16. században,* Budapest, História, 2011. (História Könyvtár, Monográfiák 27.)

Pray
1770 Pray György: *Annales regum Hungariae ab anno Christi MDXVI ad annum MDLXIV deducti,* Bécs, Augustinus Bernardus, 1770.

Pray
1806 Pray György: *Epistolae procerum regni Hungariae,* Pozsony, Belnay György Alajos, 1806.

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 196 2022. 01. 27. 13:14:26

Sanudo
1879–1903 Marin Sanudo: *I Diarii di Marino Sanuto,* sajtó alá rendezte Guglielmo Berchet et al., Venezia, Visentini, 1879–1903.

Šišić
1912 *Acta comitialia regni Croatiae, Dalmatiae et Slavoniae, I. (1526–1536),* ed. Ferdo Šišić, Zagreb, Academia Scientiarum et Artium Slavorum Meridionalium, 1912.

Szabó
1896 Szabó Károly – Hellebrant Árpád: *Régi Magyar Könyvtár, III. kötet, Magyar szerzőktől külföldön 1480-tól 1711-ig megjelent nem magyar nyelvű nyomtatványoknak könyvészeti kézikönyve, Első rész 1–2547. sz. (1480–1670),* Budapest, MTA, 1896.

Szakály
1979 Szakály Ferenc: *Honkeresők (Megjegyzések Cserni Jován hadáról),* In: *Történelmi Szemle,* 22. (1979) 2. sz. 227–261.

Szerémi
1961 Szerémi György: *Magyarország romlásáról,* Budapest, Magyar Helikon, 1961. (Monumenta Hungarica V.)

Thallóczy
1915 Thallóczy Lajos: *Jajcza (bánság, vár és város) története, 1450–1527,* Budapest, MTA, 1915. (Monumenta Hungariae Historica, Diplomataria XL.)

Valentinelli
1864–1866 Joseph Valentinelli: *Regesta documentorum Germaniae Historiam illustrantium. Regesten zur deutschen Geschichte aus den Handschriften der Marcusbibliotek in Venedig,* I–II, München, Verlag der Kaiserlichen Akademie, 1864–1866.

Wenzel
1869–1878 Marin Sanudo: *Marino Sanuto Világkrónikájának Magyarországot illető tudósításai,* sajtó alá rendezte: Wenzel Gusztáv, Budapest, Eggenberger, 1869–1878. (Magyar Történelmi Tár, 14, 24, 25.)

Lymbus_2021_1_kötet_KÖNYV.indb 197 2022. 01. 27. 13:14:26